LTK Beets

E 18

Nieuwe Verscheidenheden
3e Stuk
Potgieter

MAATSCH. DER NEDERL. LETTERKUNDE TE LEIDEN.

348
Leiden.

Den Hooggel. Heer
Prof. Nic. Beets
te
Utrecht

Nieuwe Verscheidenheden

meest

op Letterkundig Gebied

door

Nicolaas Beets.

3.de Stuk.

Everhardus Johannes Potgieter:
Persoonlijke Herinneringen.

Everhardus Johannes Potgieter.

Persoonlijke Herinneringen

van

Nicolaas Beets.

—

Inleiding.

Wat de in onze Letteren en hare ge-
-lukkige beoefenaars belangstellende
lezer hier van mij onder de oogen
krijgt zou hem reeds veel vroeger ge-
-worden zijn, indien ik niet vóór
reeds ettelijke jaren gevreesd had e-
te laat mee te komen. Want wat is
het geval? Toen in het December-num-
-mer van den jaargang 1886 „de Gids"
haren toen ~~50~~-jarige loopbaan her-
-dacht, en uitnemende pennen zich
beijverd hadden om ~~van~~ uitnemen-
-den onder hare eerste en latere re-
-dacteuren in hunne waarde, kracht
karakter, en persoonlijke eigenaardig-
-heden te schetsen en voor oogen
te stellen, gevoelde ~~ook~~ ik de be-
-geerte in mij ontwaken om daar-
-aan ook mijne herinneringen
toe te voegen. Zij waren van zoo-
veel vroeger datum dan de hunne
konden zijn. Met Schneevoogt
was ik opgegroeid; met Bakhuyzen
had ik, evenals met Schneevoogt
van de Academie verkeerd; ~~door~~ in ~~den~~

~~den omgang met zijnen, mij onvergetelijken vader, Gerrit de Clercq als jongeling gadegeslagen en gezien wat er van hem te wachten was; en~~

En in dienzelfde jaren met Potgieter kennis gemaakt en een literarisch verkeer aangegaan, dat, gedurende eenige jaren vrij levendig, en voor mij zeer belangrijk en nuttig geweest is; door den omgang met zijnen voor mij onvergetelijken vader, ook Gerrit de Clercq als jongeling gadegeslagen en gezien wat er van hem te wachten was. Klaar en duidelijk stonden mij alle deze, en alles van hen uit die langverleden dagen, voor den geest. Aanteekeningen, toen gehouden, konden in bijzonderheden mijn geheugen tegemoet komen; hunne brieven had ik trouw bewaard, met ijver bracht ik alles bijeen, met warmte zette ik mij aan het voorgenomen werk, eerst over Potgieter, met betrekking tot "de Gids" den eersten en voornaamsten. Maar hier was de stof zoo rijk dat ik ~~aan~~ tot de anderen niet komen kon en ook met hem te laat gereed kwam om niet te vreezen, dat er ~~inmiddels~~

~~Van de hand v/h den Heer J. H. Groenewegen~~ 1)

1) Bibliographie der werken v. Everhardus ~~J. H. Groenewegen~~ Johannes Potgieter. Als laatste deel tot Zimmermans uitgaaf door J. H. Groenewegen. Haarlem. 1890.

~~Inmiddels~~ er, ~~sedert~~ tusschen de met zooveel gloed geschreven artikelen in de Gids en zijn opstel, reeds te veel tijd ver-loopen was, en de zoo krachtig opge-wekte belangstelling in het persoonlijke van haren in zoo veel opzichten merkwaardigen grondlegger reeds eenigermate verdoofd kon zijn, of zich verzadigd gevoelen. Kleinge-loovige vrees! Het onderwerp Pot-gieter bleef naar verdienste bij de letterkundigen aan de orde, en geen letterlievende wien het verdroot tel-kens op nieuw bij den man bepaald te worden, de vruchten van wiens rijken geest na zijnen dood steeds meer in aller handen waren gebracht.

Van ~~de~~ dezelfde hand ~~van den Heer~~ J. H. ~~Groenewegen~~, die zich ~~met~~ van de biblio-graphie van Potgieter zoo verdienstelijk gekweten heeft, 1) hebben wij nu ook zijne uitvoerige biographie te wachten, waarvan het eerste gedeelte ons in de Gids" van 18 is medegedeeld. Het behelst het eerste tijdperk van zijn leven en gaat over jaren, vooraf-gaande aan die waarin ik niet begin

in

in aanraking gekomen ben en dik-
ken aan de beperkt zijn. Het is deze om-
standigheid, en een vriendelijke brief
van den Heer Groenewegen geweest,
die mij heeft doen besluiten mijn,
ofschoon niet voor altijd, maar voor
later gelegenheid, in een ander ver-
band, ter zijde gelegde „Herinneringen"
weder optevatten en tot de uitgave
gereedtemaken, die men voor zich
ziet. De Heer J. H. Groenewegen, van
wien het duidelijk gebleken is, dat
hem voor de uitvoering zijner taak
zeer veel ten dienste staat, had mij
bij beleefd schrijven van den 20sten
April ll. eenige inlichting gevraagd
omtrent de vroegere en latere ver-
houding tusschen Potgieter en mij,
en stelde er natuurlijk prijs op zijne
aan mij geschreven brieven te mo-
gen inzien. Ik heb niet geaarzeld op
zijne rechtstreeksche vragen recht-
streeksche antwoorden te geven, waar-
van naar alle waarschijnlijkheid in
een volgend gedeelte zijner levensschets
de vrucht zal worden gezien. Maar
met het oog op mijn eigen opstel,
waarin ik natuurlijk van die brieven
het

het vereischte gebruik gemaakt had,
mocht ik mij, om die reden, van
het voldoen aan ~~dien~~ het ten hunnen
opzichte door hem uitgedrukt ver-
langen, verschoonen. Hieromtrent
heeft de Heer Groendwegen in een
later gewaardeerd schrijven, de
billijkheid erkend, maar daarbij
dan ook de wensch gevoegd, dat ik
de Herinneringen, waarop ik in
mijn schrijven gewaagd had, niet
meer, en niet te lang, zou terughou-
den. Toch is de uitvoering van mijn
toen terstond her-opgevat voornemen
weder langer vertraagd dan ik ge-
wenscht en bedoeld had. Ander
werk moest voorafgaan, en, zonder er-
over te klagen, mag ik wel eens
zeggen, dat men het ondervonden moet
hebben, om te weten wat er van dag
tot dag aan een ambteloos man van
hooge jaren te doen en te schrijven
gegeven wordt, wanneer het voorrecht
van een goed geheugen en nog maar
weinig afnemende kracht hem daar-
toe schijnen in staat te stellen, en
die zich niet gaarne onttrekt. Nu
is het er dan toch toe gekomen of-
schoon bij het gereed maken der copij nog

nog telkens nieuwe aarzelingen te
overwinnen zijn geweest. Persoonlijke
herinneringen mede te deelen is zulk
een kiesche zaak. Ik schreef niets
dan waarheid, maar schreef ik zoo
dat het geheel geen anderen indruk
maken kan dan ik bedoelde?
Gaf ik teveel, of te weinig? Ik heb
gemeend het aan Potgieter, aan de gul-
hartige oprechtheid van zijn karakter
verschuldigd te zijn, maar zal het
mij niet als een monster van ijdel-
heid doen voorkomen dat ik de
warme bewoordingen, waarmede hij
mij somtijds prijst, zoo min als de
mededeeling zijner grieven en bezwaren
over mij en mijn werk, heb terugge-
houden? Hoe het zij, hier zijn mijne
Herinneringen, ~~en ik geef ze~~
en zooals zij zijn geef ik ze over
op genade.

Een groot genoegen is het mij daarbij
mijne lezers nog op een schoon, en
tot hiertoe onuitgegeven vers van
mijn voortreffelijken Vriend te kun-
nen vergasten.

Op

4/ Op wat grond ik het oorbaar ge- 79
acht heb aan deze ~~bladen~~ her-
inneringen ook mijn Openlijke
Brief van 1853 toetevoegen zal
men ter bekwamer plaatse gezegd
vinden. ~~Dat ik oo~~
Dat ik ook op aanhalingen van
voor meer dan 50 jaar de thans
gebruikelijke spelling heb toege-
past, zal mij, naar ik meen, door
niemand ten kwade geduid wor-
den dan door dezulken die nog
altijd, of op niemd, op het gebied van
Taal en Letterkunde het spellen
voor een staatszaak houden.

Utrecht.
Februari 1892.

1) De Muzen, Nederlandsch Tijdschrift voor de Wijsbegeerte en Letterkundige Wereld. Amsterdam. M. Westerman en Zoon 1835.

2) In 1832 en 1834

---

1. ~~Dan~~

I.

Mijne persoonlijke kennismaking met
Potgieter dagteekent van den ~~eersten~~ zevenden
Januarij 1835. Tot op dien dag kende
ik hem niet dan uit zijne medewerking
aan den „Vriend des Vaderlands,” ~~in~~ aan de
sedert September van 't vorige jaar in
't licht verschenen „Muzen”[1], en (uit hetgeen) ~~wat~~
mij in gesprekken en brieven van Heije
en Bakhuyzen v. d. Brink omtrent hem
was medegedeeld. Hij was de man nog
niet die, wat sedert een vaststaande uit-
-drukking voor zijne dichtgeest geweest is,
de luite van Hooft” bespeelde! maar voor
„mij de ~~dichter~~ ~~van~~ van de Jonges Priesteressen de Zangeres” ~~&~~
~~van~~ „~~de Jonge Priester~~” in den Muzen Almanak[2]
niet ~~daar~~ gezien ik hoog ~~mee~~ liep. Met groot ver-
-langen had ik naar de ontmoeting uit-
-gezien, die onze wederzijdsche Vriend
Heije bij ten zijnent beloofd had. Zoo
als 't gemeenlijk gaat, had ik mij het
voorkomen van den man dien ik zien
zou, geheel anders voorgesteld, dan ik
het bevond. Ik had verwacht eene
rijzige gestalte met een ~~[illegible]~~ op het eerste gez[icht]
indrukmakend, en althans
ernstig gelaat te ontmoeten, en ik
vond

~~*) De Muzen. Amst. M. Westerman & Zn. bl. 336-444-487~~
~~Zie Bijlage.~~

*) Zie ~~Bijlage~~. Aanteekeningen

vond een persoon van middelbare grootte, alles behalve mooi, met vroegtijdig kalen schedel, een kleine, opgeschort wipneusje, en bijzonder grooten mond, die bijna niets zeide zonder te lachen. | Het breed, hoog en helder voorhoofd intusschen, beteekende wel wat. En zijne levendige grijze oogen, altijd in beweging, met de opgewekte uitdrukking van geheel zijn wezen namen mij spoedig voor hem in. | Wij sloten met ons drieën een, voor mij althans, zeer aangenamen en belangrijken avond. | Potgieter las ons het laatste gedeelte van zijn opstel over Loots, voor het zesde nommer van de reeds op het gijpen liggende „Muzen"*) bestemd, uit zijn handschrift voor, en mijne aanteekeningen van dien avond herinneren mij, dat het verder onderhoud o.a. over Bilderdijk en over Lord Byron liep, wier dichtwerk, bepaaldelijk uit het oogpunt van nieuwheid en oorspronkelijkheid, onderling vergeleken werd, waarbij Heye het in alles zeer sterk voor Bilderdijk, en ik het voor Byron opnam. |

Ren.

3. Een dag of wat later bezocht ik
mijn nieuwen vriend te zijnen eige-
nen huize, destijds op de Keizers-
gracht nabij de Westermarkt. | Het
was een van die buitengewoon smalle
woningen, welke, even hoog als de
breedste, zich hier en daar tusschen
de kolossale ~~woningen~~ huizen van die ende
Heerengracht vertoonen. | Potgieter zelf
kwalificeerde haar later in een zijner
brieven als „onze toren", als „het „dés-
-obligeantste huis van de wereld". | Naast
de voordeur slechts één venster raam; naast
den gang een smalle kamer, doordat
ééne raam verlicht; tegen dat ééne
raam aangeschoven, een vrij kloeke
vierkante tafel, en ter wederzijde van
deze, juist plaats genoeg, aan de Wester-
-marktzijde voor Tante Van Ulsen, met
wier naam ik eerst later bekend geworden
ben, en, aan den overkant, voor haar
beminden neef. | Vóór dezen stond de
kleine lessenaar, waaraan hij destijds
beide zijne handelszaken, en zijne letter-
-kundige werkzaamheden behartigde. |
Tante, tegenover hem, aan haar naai- of
breiwerk, toen nog zonder eenige pracht
van

1) Gids Dec. ~~Gids~~ 1886. 405 p. 6 ~~vervolg~~
Dec ~~In Bylage~~ ~~Bylage 11~~
Staat.

van kostbare kanten, zwartzijden japon, ivoren bracelet, ~~ent~~ of andere kostbaarheden, waarvan ons de heer Zimmerman in zijn Gids-artikel verhaalt, deed mij met haar zeer bekroopt mutsje, ouderwetsche [illegible] en voorschoot, en den bril met groote glazen op den neus, ~~geen~~ ~~indruk~~ geen anderen dan dien van eene bedaagde, zeer eenvoudige burgerjuffrouw, wier woordenrijkheid, in Zwolsch spraakeigen, mij al terstond frappeerde. De tijd was nog niet gekomen, waarin Potgieter's piëteit zich de weelde kon veroorloven, deze door hem zoo hooggeachte vrouw in haar uiterlijk tot het „type van eene deftige matrone, zooals hij die zich dacht en idealiseerde" te verheffen.1) Zijn aesthetischen smaak in het stoffeeren en overvloedig verlichten zijner nog steeds beperkte, maar toch grootere salons botte vieren, opulente soupers aan te richten, zijne vrienden met hunne gezinnen op rijtoeren te onthalen, speelreizen naar het Lake-district, Schotland, Italië, Spanje, Oostenrijk te ondernemen of zijn terecht zoo genoemden „Socratischen kop" in reukwater te baden, al-

Zimmerman 1) ~~Gids 608~~ ~~408~~,9, 10.

1) Dec / Gids. Dec 1886. bl. 402. 403 408. 409; (Zimmerman)

bl 410 gewaagt v... — wemelde van lampen op de tafels en van waskaarsen op de schoorsteenmantels der beide vertrekken, welwat overvuld van meubelen van allerlei aard, - marketerie bureaux, Etagères en een of twee canapés — smaakvol omlijste gravures aan de wanden — oud japansch porcelein — bronzen statuetten en groepen — basreliefs hier en daar —

als waarvan zijne latere vrienden hebben kunnen gewagen. — Alles aan zijne, en vooral van Tante's persoon a-demde eenvoud, en het kleine huishouden deed geen anderen indruk van dien van burgerlijk en onderwetsche, en in middelen beperkt te zijn... Ook bleef het zoo gedurende al de jaren, dat ik het voorrecht had het van tijd tot tijd te kunnen komen bezoeken. Het strekt niemand tot oneer de tering naar de nering te zetten; maar indien het waar is, wat mij destijds van ontrouwbare zijde verzekerd werd, dat de zeer eenvoudige voet, waarop Potgieter leefde, óók in verband stond met belangrijke opofferingen, die hij zich ten behoeve van een naasten bloedverwant, die finantieele ondersteuning behoefde, getroostte, dan was daar iets dubbel achtenswaardig in een nog jongen man, wiens latere levenswijze, als ruimere omstandigheden hem daartoe in staat stelden, toonen zouden waar zijn hart en smaak naar uitgingen.

De

-moetingen af. Geen man *geheel* naar
mijn hart, en hoeveel achting wij elk-
ander ook hebben toegedragen, hoe
groot een prijs wij ook op elkanders
vriendschap werden stellen, tot een
volkomen innerlijk harmonieeren
kwam het niet; slechts tot een beurte-
lings, en somtijds gelijktijdig, af-
stooten en aantrekken.) „We like us
at a distance, my dear, if you like
me at all," schreef hij mij 30 Jan: 1836.
maar ik ben overtuigd van de op-
rechtheid waarmede hij er op volgen
liet: „but I do not like you the less
for it," en ook, dat hij het van harte
meende, als hij mij in eenen anderen
betuigde: „Zie, dat is het verschil tus-
„schen vriendschap en die zoogenaamde
„vriendschappelijke relatiën, dat schrij-ven
„aan u mij een genot is, terwijl dat
„aan vele anderen mij verdriet."
„De bekentenis," voegde hij er bij, „is zeer
„alledaagsch misschien, maar van de
„honderdmalen slechts eens waar,
„en de mijne is die uitzondering." Waarde

+(18 nov. 1836.)

*)
„Gij weet, dat ik de oprechtheid bovenalles
„liefheb". 23 Junij '36.
„Mijne rondheid." 30 Januarij '36.

17

8. waarde Beets." + Ondertusschen beken ik,
dat de brieven van den Vriend, die in
ieder opzicht werk van "oprechtheid"
maakte, die gaarne zijne „rondheid" op
den voorgrond zette,*) maar wiens rond-
-heid nog al eens denken deed aan het
schoenmakers mes, dat (zegt Constantijn
Huygens) ook rond, maar scherp is,
mij dikwijls nuttiger waren bij naden-
-ken, dan bij de eerste lezing in alles
even aangenaam. | Bij persoonlijke
ontmoeting, hoewel ook ik dan, zoowel
als in onze briefwisseling op mijne
beurt van mij af trachtte te spreken
gevoelde ik mij toch eigenlijk nooit
geheel op mijn gemak, en meestal
verweet ik mij bij het naar huisgaan
mij te veel in zijn toon te hebben laten
meê slepen. | Somwijlen inderdaad had
onze gedachtenwisseling meer van een
twist dan van iets anders, en als
Tante Ulsen, die altijd tegenwoordig
was er zich dan ook in mengde,
deed dit niet veel goed. | Wat aan de ge-
-lijkmatigheid onzer Vriendschap niet
al te bevorderlijk wezen kon, waren van
mijnen kant wie weet welke onaange-
-naamheid en gebreken, maar van zijne

1) „Al zegt gij honderdmaal, dat ik irritabel
„ben"! Brief van 17 Junii '36. –

† schoon zijn letterleven genoeg wel eens
over „die verduivelde bezigheden"
klagen kon;[3] 2 en P 1/3 1840

3) Brief 5e Jan 1840.

3) P. H. Muller Gids 1886. bl. 414; 15.

[Zie ~~Bijlage~~ III Aant.

4. Zijne zijde zeer zeker eene te groote
prikkelbaarheid die hem achterdochtig
en lichtgeraakt maken konde,[1] en, naar
mij meer en meer voorkwam, door eene
innerlijke, offschoon ontveinsde, ontevre-
denheid met zijn maatschappelijk stand-
punt, aangezet werd. Want al zeer
spoedig kreeg ik den indruk, die later
niet verzwakt werd, dat deze rijkbegaafde
deze door allen die hem leerden kennen
zoo hoog gestelde jonge man, deze aller-
bekwaamste Autodidact, deze degelijke
levendige, praktische Hollandsche
koopman, die hij wezen wilde, en †
ook werkelijk was, nochtans iets voelde
te missen, dat hij gaarne had gehad,
iets verlangde te bereiken, te bezitten
dat hem niet of niet genoeg gewierd.
[Ik meende eene spijtigheid in hem
op te merken, waardoor het „Te laat" bij
het ontvangen der decoratie", en het „Ik
een burgerman!" bij het aanschouwen
van zijn portret ~~aan~~ door latere vrienden
opgevangen en ~~[illegible]~~ gebood, nog een weinig anders door
mij verstaan wordt, dan door dezen.[3] [Bij
zijn rechtmatig gevoel van meerderheid
in zoo vele opzichten kweelde hem
steeds blijkbaar een gevoel van minder-
-heid.

+ (18 november '36.)

10. -heid tegenover klassiek gevormden,
en, schoon hij het verkropte en wegspotte,
hij was jaloersch van hun Grieksch
en Latijn. | Hij was ongehuwd en scheen
mij besloten te hebben het te blijven, en
ook de man te zijn om het zonder veel
moeite te kunnen blijven; maar dat,
op het teeder gebied, waarop bijna ieder
mensch zijne min~~der~~ of meer ~~spijn~~ smartelijke
ervaringen doorleeft, ook door ~~zijne~~ zijne
pijnlijke teleurstellingen ondervonden
waren, had mij reeds menige uiting
van zijn dichtgeest doen vermoeden,
~~maar~~ hoe kon ik waar twijfelen,
~~toen~~ nadat hij mij, in een zijner brieven +
naar genomen ~~zekere~~ aanleiding, ~~deze~~ als deze woorden
te lezen had gegeven ~~zeg~~: „Waar zou ik eindigen, in-
„dien ik U den droevigen roman van
„mijn leven wilde mededeelen?" | En als
ik hem, een half jaar later, mijne ver-
-loving meldde, die bestemd was ge-
-droeste een zestiental jaren het ge-
-luk van mijn leven uittemaken,
riep hij mij toe: „Gij gelooft niet half
„hoe ik er mij in verheuge." | Hij liet
er op volgen:

„Nu -

"No happier state can mortal know
"No happier lot can earth bestow
"If love thy lot shall share."
Zingt Southey, en ik zeg het hem na, terwijl ik op mijzelven toepasse:
"Yet still content with him may dwell
"Whom Hymen not will bless,
"And Virtue sojourn in the cell
Of hermit's happiness."!

Maar de Franschman, voor wien ik in den geest van dezen absoluten Nederlander mede een niet al te klein staatsje bevonden heb, verdreef den smart, die hem bij het neerschrijven dezer aanhaling zonder twijfel vervulde, met het luchtige woord in zijne eigene taal:

"Quelle triste compagne qu'il se donne"! In weerwil van saillies als deze, en oogenblikkelijke ontveinzingen van dieper gevoel, kon ik er toch nooit aan twijfelen of mijn vriend Potgieter was evenzeer een man van Gemoed als een man van Geest.

Een

III

Een meêgaand man was hij echter
niet. | Zelden en ongaarne was hij het
met iemand eens, en buitengewoon
sterk waren zijne antipathieën, on-
-verzoenlijk zijne vooroordeelen; er was
veel dat hem ergerde, en wat hem erger-
-de, ergerde hem hevig; wat hem eens
geërgerd had, bleef hem lang bij. | "On-
-verdragelijk" was eene uitdrukking,
die hij op veel, en velen, toepaste. | In
deze opzichten heb ik onder mijne
vroegere en latere vrienden, schoon
het ook aan mijne vriendschapsgevoel
voor Potgieter ~~Zeze~~ geen schade heeft gedaan,
zijne gelijke niet gekend. | Ik kan
daarvan merkwaardige ~~curieuse~~ stalen bijbrengen. |
b.4. Ik heb, in mijne jongelingsjaren, onder
andere dwaasheden, ook eens gedu-
-rende eenige maanden die gehad,
een zoogenaamde best flacon met
Eau de Cologne tot mijne toilet te doen
behooren. | Het schijnt, dat ik, bij
een

~~Joh. C. Zimmerman. Gids. 409.~~
10

13.

een mijner bezoeken te Amsterdam in Potgieter's tegenwoordigheid, in een besloten vertrek van tijd tot tijd ~~de~~ toevlucht tot den inhoud in genomen heb. | Den 30sten Januari 1836 schreef hij mij, na mij onder het oog gebracht te hebben dat ik hem bij ons laatste samenzijn in wat hij „het heterogeenste aller „gezelschappen" geliefde te noemen, „ondragelijk gevonden had, en hij mij „(who could help it, if truth will it „so?)": „Neen, zie zoo grimmig niet, „noch voel met uwe hand in den vest„-zak, of er die onzalige reukflesch „nog in steekt, welke mij eens zoo „schrikkelijk ergerde." — | Zoo schrikkelijk „eens! Het was op zijn minst een jaar geleden, dat hij het „onzalig" voorwerp gezien had in mijne hand; en nog zag hij het, met de oogen zijns verbolgenen geestes, doorborende tot in mijne vestzak.

| Het is waar, dat ik het arme ding, na een halve eeuw door mij vergeten te zijn geweest, schitterend gewroken heb gezien, toen ik in den Gids van 1886,

~~* Door ter plaatse eene zwakheid van~~

1) Joh. C. Zimmerman. Gids 1886. bl. 409.

14. 1886, Omtrent zijnen zoo heftigen
bestrijder deze bijzonderheid* ~~vermeld
vond~~, daar ter plaatse „eene zwakheid” van
hem genoemd, vermeld vond: „Hij
„maakte een schromelijk misbruik”
„van Eau de Cologne, ik heb nooit zulk
„een reusachtigen flacon gezien als den
„zijne, en ieder oogenblik overgoot hij
„zijn gezicht, zijn handen en zijn zak-
„doek met dit beroemde reukwater:
„Natuurlijk alleen in den zomer
„en als het warm was.”[1] Laat de ge-
„-schiedschrijver volgen, „en deze verzach-
-tende omstandigheid had ik in 1836
voor mijn „onzaligen reukflesch” niet
aan te voeren; maar ik die niet snoof
als zijn volmaakte vriend Bakhuis
(onder vrienden de naam van Bakhuizen
v. d. Brink), en niet rookte als de geheele
wereld, had toch ook de mijne, die
ik niet nagelaten heb in mijn eerst-
volgend schrijven op hoogen toon
met gemaakten ernst, ~~[illegible]~~ aan te voeren.
Maar nog had ik mij op een veel ge-
-vaarlijker punt te verantwoorden.
Op de scherpe vermaning, die langer
dan

~~17 Junii 1856.~~

15. dan een jaar voor wij in 't zout gele-
gen had, was in denzelfden trant een tweede gevolgd, die
aldus luidde: „Zie evenmin in den
„spiegel, of ge, sinds uw zege in de
„Hollandsche Maatschappij van Fraaie
„Letteren en Kunsten, ook al de deftig-
„heid van een lid van zulk een tref-
„felijk genootschap hebt aangenomen."
„Wee mijner! Ik had mij, op 20-jarigen
leeftijd, door zijnen en mijnen vriend,
Mr. W. J. C. van Hasselt, den toenmaligen
secretaris dier Maatschappij, later
ook een der mede-redacteuren van „de Gids"
laten verleiden in de toen (vooral sedert
het optreden van des Amorie v. d. Hoeven
Dr.) zeer bloeiende Afdeeling Amsterdam
eene spreekbeurt te vervullen, en ik
had er mijne overzetting van Byron's
„Parisina" voorgelezen. Men had er
mij toegejuicht, en mijn vriend, wiens
diepe verachting voor al wat los was
slechts geëvenaard werd door zijne onoverwin-
lijken afschuw van „dat doorluchtig Ge-
nootschap" in het bijzonder en alle
Genootschappen in het algemeen,
kon zich niet anders voorstellen

dan

† Br. 17 Juni 1836.

¹) Zie ~~Bylage 18.~~ Aant.

Br.

† (2 Maart 1837.)-

‡ [M. C. van Hall]

16. dan dat de daar en toen door mij in-
-geöogste lof hij zou „bedwelmen", en
hem verplichten mij 'in horreur te
nemen' als hij zich mij, ten of later,
als een „Genootschaps-afgod" had
voor den geest te brengen.† ¹) Later, zelf
met die overzetting, als hij in 't licht
verschenen was, bekend gemaakt heb-
bende, toonde hij zich verzoend met
haar succès,† maar voor het oogenblik
was alleen de omstandigheid dat „de
dichter van de Aloë" ‡ den moed gehad
had de keuze van ~~het dichtstuk~~ Parisina te
gispen," in staat zijne verontwaardiging
min of meer neder te zetten. |
Die afkeer van Genootschappen had
zijne zedelijke motieven, waarin
vroeger en later, in meerdere of mindere
mate, door velen gedeeld is; maar niet
zelden was reeds het groote welbehagen
of een blijk van ingenomenheid ("op-
geschroefde stemming" noemde hij het
al spoedig) van anderen voldoende,
om zijn bepaalden tegenzin op te wek-
ken, en de verzoeking bijzonder groot, om dien
op de scherpste wijze te kennen te
geven. | Zoo was er bijvoorbeeld in 1836
niet

Brieven ~~van~~ 17. en ~~van~~ 23 Junii.

17. niet meer noodig, dan dat er veel 26
werk gemaakt werd van de viering
van het 200-jarig bestaan der Utrecht-
-sche hoogeschool, om hem over al
dergelijke feestvieringen den staf te
doen breken, een zekere <u>schadenfreude</u>
te doen uiten over diegenen zijner Am-
-sterdamsche vrienden, die er zich een
genoegen van gemaakt hadden dit
te gaan bijwonen, en zich teleurge-
-steld hadden gezien, waarbij hij niet
kon nalaten op te merken, dat hij, dien
men „nimmer voor zijn genoegen langs
de Vecht zou doen rijden", een onver-
„winlijken afkeer van de grijze Mijter-
-stad had, welke, „zeide hij" „[illegible] te grooter
was, omdat hij zoo zelden onder de kwe-
-kelingen harer hoogeschool, iets anders
dan „Zestiende dichters en achtste geleerde
En leeraars geplooid naar den geest
van des tijds,
ontmoet had. (Brr. 17 en 23 Junii)
Wat nu „leeraars" betrof: schoon de
Waalsche predikant Monnier te Ant-
-werpen zijn vriend geweest was, dien
hij ook te Amsterdam nog bleef
hooren,

18. hooren, waar hij later Ds Spijker met
ingenomenheid volgde, en in weêrwil
der gevoelens uitgedrukt in het uitne-
"mend gedicht "Intrede", waarmede
ik later in Zimmerman's uitgave zijner
"Verspreide en nagelaten Werken" [1] kennis
"heb gemaakt, en iemand daar hij be-
-lang in stelde kon hij het niet verdra-
-gen en nauwelijks vergeven, dat hij
het was of worden zou. | Een "van Jaan
"de dominé" was hem een "schrikbeeld
"bijna zoo erg als een "Genootschaps-af-
-God." | Zijn [illegible] intimus, Aernout Drost,
~~kon~~ had hij niet kunnen aflaten er mede te "plagen",
en ook bij mij kwam hij er geduurig
tegen op, en scheen te willen doen wat
hij kon, om er ook mij tegen te maken.
"Zeg mij toch," schrijft hij mij in den
"Zomer van 1836, "zeg mij toch, hoe gij
te moede zijt, wanneer gij met een
"freule aan den arm onder het hooge
"geboomte van Nijenburg wandelt,
"of bij ondergaand zonnelicht den
"vierkanten toren van Koelster" (die
"echter destijds reeds niet meer bestond), "in
"den gouden glans blinken ziet, en

u

[1] Poëzy II. bl. 254–262.
geteekend 1846.

‡ nu de vroegere „Stamboeken" ten de vergetelheid [bijna]
opgevolgd om ~~althans~~ [immers] bij het Schoone Geslacht
voor de z. g. „poesieboeken" plaats te maken.

~~11 April 36.~~ ~~30 Jan 36~~

* 25 November 1835.

~~N.B. mijn antwoord.~~

19. „U de geschiedenissen van Kennemer-
„land voor den Geest brengt, en aan
„dien Willem Afinkt, dien gij in Uwen
„Kuser zoo ongenadig behandeldet,
„en voor wien gij echter, ik ben er zeker
„van, even als de eerste Heer van Kael-
„ster, die met Heilo en Oesdom beleend
„werd, de wapenen zoudt hebben aan-
„gegord? – staat dan nog de afgesneden
„rok en de driekante hoed, en het
„zedelijk sut, en de gemoedsbezwaren,
„en de Dominé, en zijne stemmige
„vrouw, en zijne talrijke kinderen, U
„als de wenschelijkste roeping voor den
„Geest?"
Zijne antipathie voor Albums en Album-
verzen, „[gedachte] teekenen der ijdelheid", toen nog
aan de „orde van den dag" ‡ stond met zijn
waarlijk ongeëvenaarden afkeer van
lofbetuitingen in wettig verband, en
werd door hem, ofschoon hij nochtans
geëindigd ~~is~~ [perst met] een blad voor mij te be-
schrijven, in een geestigen brief * met
overtuigende redenen bekleed; maar
vermakelijk kwam het mij voor, dat
hij noodig gehad had zijne gedicht
Aan

† 23 Juni 1836. —

‡ [Schets uit de Spaansche Tijd. Alm. v. d. [illegible] 1836]

1) „Uwe aanmerkingen over mijne Anna ‡
zijn juist, en ik dank u hartelijk voor de-
-zelve; zij teekenen den waarachtigen vriend
en zullen niet verloren gaan." 30 Jan. '36.

20. „Aan eene jonge moeder." Zoo mooi
te vinden als hij het vond, om, zeide
hij, „al zijn tegenzin voor zuigen over-
-wonnen te zien, die misschien het
gevolg was van dat hij nimmer zoog."
[Hij was dus, [wat men in die dagen noemde] een pappotje, en hij prees
zich deswegen gelukkig. „Lach er om,"
vervolgde hij, „lach er om zoo veel gij
„wilt, maar ik heb mij somtijds inge-
„-beeld, dat het daaraan veel toe te schrij-
„-ven, dat ik vele zachtere aandoeningen
„en woeste driften ook, mij wel levendig
„voor den geest kan stellen, maar er
„nimmer zelf door geplaagd worde!
„Gij verstaat mij." Deel dat vermoeden
„echter nooit aan Heye mede, want
„hij was in staat er een groot werk over
„te schrijven, of er een Appendix van
„zijn ‡ Livre à faire over de krankzin-
„-nigen van te maken!" †

IV

Laatdunkend ~~was~~ [bleek] Potgieter [mij] niet;
niet hoogelijk met eigen werk inge-
-nomen; hij kon aanmerkingen verdragen

„ Dat ge hier waart, gij bleeft van geen
proefje van mijn gekrabbel verschoond."
23 Junij '36.

") Verander wat gij wilt in het bijgaande (voor
den Muzen Almanak, ~~van 18..~~ dat zoo onder
mijne redactie bestemde) stukjes, en doe mij
het genoegen mij, bij de toezending van
de proef, te schrijven. Of ~~ik~~ ze er geene
onduidelijkheden kleeven. Ik vind
die zoo leelijk als iemand, maar

Le matin je fais des projets,
Et le soir je fais des sottises."
12 Julij 1840.

") Zie ~~Bijlage~~ V. ~~Aant.~~

? (20 October 1835) —

21. → verdragen, lokte ze uit, nam ze 30
goed op, en hare juistheid erkennende
~~nam~~ vóór, ze op te volgen. Had hij ~~dit~~ het
~~Caesste~~ meer gedaan, of ware hij er niet opzicht
tot leven dikwijls herhaalden wenk
beter in geslaagd: zijne verzen zouden
minder stroef, zijn proza niet zoo door-
gaans gespijnigd, zijne populariteit
voor bliven algemeener geworden, en
het genot zijner lezers onverdeelder
geweest zijn. Maar het bleef zijn zwak
er zijne eer in te stellen inspanning
te kosten om te worden verstaan.) Lof
verlangde hij van zijne vrienden niet,
maar „een oordeel, welks slagen bewijzen
hunner trouw waren."| Een briefwisseling
die, „als die van Hooft, Huygens en Vie-
„lict al, enkel uit loftuitingen over en
„overvliegend vermost zoude bestaan"
was hem een walg.) Zelf bewonderde
hij niet veel, | ook niet lang. | De geest
van kritiek kreeg spoedig de overhand
en de verzoeking om tegen de bewon-
dering van anderen en zijne eigene
eerste, gunstige indrukken te reage-
ren, en toch nog wat anders, nog
wat

1) Gids. 1886. bl. 401. Zimmerman.

2) bl. 491.–

7 onze eenige

schrijft hij

Wat meer te geven verlangen, dan gegeven werd, kon hij moeielijk weder-staan. | Waar hij prijzen bleef, deed hij het van harte. |

Het kan, dunkt mij, niet onbelangrijk geacht worden te vernemen, hoe de man wiens „letterkundige richting vooral ~~sedert~~ na 1833 ten eenenmale gewijzigd was"[1] zich in de jaren onzer briefwisseling over ~~de~~ andere en jongere dichters en schrijvers en hunne werken op vertrouwelijken toon uitliet.

Aan Bilderdijk, ook in zijn opstel over Loots in de „Muzen", nog onze onvolprezen, [7 onze eenige] Bilderdijk "Gewoond,"[2] blijft hij als dichter „meesterstukken" toekennen; maar groot is zijne verontwaardiging over het in 1836 in het licht verschenen negende deel zijner „Geschiedenis des Vaderlands", waarin „buiten dat der Oranjemannen, niemands karakter ontzien wordt, de Ruyter nauwelijks vrijkomt," en „aan Jan de Witt, cela s'entend, geen haar goed is." „Dat Bilderdijk in een galziekte zóó schreef," ~~acht~~ noemt hij vergeeflijk; maar

+ (13 April 1837)

23. „maar dat Tydeman het nà zijn dood
„uitgeeft, onuitstaanbaar." „Is er dan"
„vraagt hij, „een onzent of gezworen,
„dat men nimmer de menschen naar
„hunne beginselen beoordeelen zal,
„maar dat de veroordeeling dier principes
„ook de veroordeeling der individu's
„in zich sluit? Hoe veel liefderijker,
„hoe veel juister en meer waar is
„Scott dan in zijne tafereelen van
„Roundheads en Cavaliers, Presbyteri-
„-anen en Puriteinen!" En hij besluit met
den uitroep: „Eenzijdigheid is er een
„jammerlijker eigenschap in een historie-
„-schrijver uitte denken!"

Van der Palm is hem „de voorbeeldelooze
man," van wien een „hem door mij ten
opzichte van zijn prozastijl, - dien hij v. d. P.
een beetje „gemaakt" vond, - overgebrachte wenk,
„hem als zoodanig kenschetste," en
„door hem ter harte genomen, en opge-
„volgd worden zou." Een voornemen
waarvan ik hoop dat zijne ~~lezers~~ lezers
de uitvoering hebben kunnen waarde-
-eren. Scott's ~~noemt~~ ~~[illegible]~~ kent hij als
+ ~~Tollens~~ ~~leest~~ ~~hij~~ ~~als~~ „onzen waarachtig grooten

‡ (6 October 1836.)

1) "Ter nagedachtenis van Cornelis Loots." door H. Hoekman. Mr. M C. v. Hall. [October 1835.
Mr. J. Kinker. H. H. Kleyn.
J. V. Walré. H. Tollens Cz.
Amsterdam 1835. —

2) "De Aloë". aan Mr. W. Bilderdijk. Gedichten.
IIe deel. 1829.

[20 Oct. 1835.

3) ~~De Dood van Willem I~~. Treurspel in vijf bedrijven. Amsterdam 1836.

---

24. grooten dichter." ‡ In den Gedenkzuil op Loots 1) maakte Tollens ~~hij~~ met Kinker "eene uit-zondering op al diens ongeroepene lof-redenaars". 1(in [illegible] Rotterdamsche Zanger aangevoerd [illegible] dichter [illegible] "grootste mensch" genoemd.

"Mr Maurits Cornelis van Hall, mede een dezer "ongeroepene lofredenaars" hebben wij hem den "dichter van de Aloë" zien eeren 2).

Van Walré [itgens] prijst hij als een ten hunnen op-zichte verstandigen onder gildebroeders."

Warnsinck de man van wien Tollens ge-tuigd heeft, "dat er betere dichters leefden, maar zeker geen beter mensch," heeft het in de eerstgenoemde hoedanigheid erg bij hem verkorven. "Ancillon" schrijft hij, 23 Juni 1836, "heeft een boek geschreven "zur Vermittlung der Extremen usw.; "Warnsinck een treurspel [de Dood van "Willem I] 3) ter vereeniging der klassische "en romantische poëzij in de tragedie; "maar toen Ancillon een staatkundig "onderwerp behandelde verwonderde er "zich niemand over, want de man was "staatsman; maar wat weet Warnsinck "van de klassieke Poëzy? Feith heeft "den man zeker op zijne plaats willen "zetten, toen hij hem aan zijne boezem- [illegible]

~~28 Juni 1836.~~

~~Louis Tieck. Genevieve de Brabant. 1799.~~
1) Ludwig Tieck. Leben u. Tod der Genoveva 1799.
Ernest Benjamin Salomon Raupach's Genoveva heb ik niet kunnen naspeuren.

~~20 October 1835.~~

25. voorstelde als den rijken Hollandschen 34
„suikerkoker. Wie d.... roept hem om
„Willem den Eersten op het tooneel te brengen?
„Het is om dol te worden, dat men niet
„meer tact heeft." (23 Juni 1836)
„Met Hilman's van het handschrift gespeelde
en in handschrift gebleven „Genoveva",
die in de eerste dagen van 1835 „over de
„planken van ons" – naar zijn oordeel –
„reddeloos diep gezonken tooneel" gegaan
was, stak hij onbarmhartig den draak.
Hij bood aan mij „een analyse van 's
daarin voorkomende
mans Geitje te sturen," indien ik * – eene
gelegenheid om zijne belezenheid te
toonen werd door Potgieter zelden ver-
waarloosd – indien ik hem beloofde
hem eene „vergelijking te leveren van
„de Genoveva's van Tieck en Raupach[1]"
„Antwerpen van Thomars, hem door dien
treurspeldichter ter lezing aanbevolen
wenschte hij ongelezen te mogen laten.
„De dood, neen de lof van Koopmans (de
„held leeft immers nog?) moest daarin
„zeer schoon zijn".) Doch, waar waren de
„dagen, waarin heldenfeiten van den
„tijdgenoot hoogstens een plaats in
„den huisbijbel vonden?" (20 Oct. 1835)

1) 1ste Uitgave. 1835.

† (11. April. 1835.)

26. De Jochébed van Bogaers 1) had hem
„met Van den Brink een „aller genoegelijksten
„middag doen doorbrengen. | Och, of allen
„die hem voor eeuwigh bediller hielden
„er bij tegenwoordig waren geweest!
„Kende ik reeds dat meesterstuk? De
„Geest van Loots, Van Haren en Bilderdijk
„schenen dezen dichter beurtelings te
„bezielen. | Oostersche gloed en Noordsche
„gevoeligheid, fijne beschaving en manne-
„lijke kracht" was er in deze verzen. |
„Wij begroetten" dus besloot hij zijne dit-
„maal ongetemperde lofspraak, „wij
„begroetten met geestdrift dit" rijzend
„gesternte aan onzen bewolkten letter-
„kundigen hemel." †
In het volgende jaar kwam het eerste
deel van Van Lennep's tweede roman,
„de Roos van Dekama," in het licht.
„Potgieter achtte, dat hij „bij velen de lust
zou opwekken om zich met de geschie-
„denis van de dagen, waarin hij verplaatste
„bezigtehouden". | „Hijzelf had er groote
lust toe, maar zou daartoe de tijd
„voor hem wel immer komen?" † Jam-
„mer zou het zijn indien ik het boek
niet

~~23 Juni 1836.~~

*) Zie Bylage ~~VI. Aant.~~

♂ (6 Oct. '36).

† (Gr. 11 April)

~~Fleck. (Louise). Genevieve~~

Kunst- en Letterbode ~~26 Maart 1836~~

27 niet las. Ik zou dan „de geestige
„Ada van Wassenaer" niet leeren kennen
„noch den echt-Frieschen Sterp Adelen
„noch den aardigen kokeler;" en-
maar hij wenschte het „minder getrouw
„aan het anti-romantische motto,
„het slot der voorrede en de stichtelijke
„aanmerking van den Heer van Aylva
„op bladz. 260;" *) en koesterde de meening
„dat het tweede deel het eerste verre
„overtreffen zou; alle de verbeelding
„welke het slot van den „Pleegzoon"
„verried, schijnen daarvoor vereischt."

Den geheelen Kneppelhout, toen nog slechts met zijn eerste, Fransche boekskens opgetreden, noemde hij in 1835 „ellendig", en het „prulschrift" dat hij van hem door van den Brink, die hij „van pikante afwisselingen hield" caresseerde, onder de oogen gekregen had, „zot."

~~Er was naar zijn oordeel, buitendien, iets~~
~~zoo „onedelmoedigs" in den spot, die G...~~
~~in verband met zijne beoordeeling van~~
~~zijne Masquerade in de „Letterbode"~~
~~met hem gedreven had, „dat hij~~
~~met den Kwaasthoofd de draak stak~~
~~maar~~

[7] Fragments de Correspondance. 22 octobre —
26 novembre 1834.
— Zie: Lettre I ~~premiere~~, III, ~~en~~ IV en V.
De voorrede draagt de dagteekening:
Leyde. le 24 janvier 1835. Het 12° van
59 bladzijden had in de eerste dagen van
maart '35 het licht gezien.

28. ~~"maar omdat hij hem voor den Re-~~
~~"presentant der Romantische Poëzy~~
~~"der ontkent daartoe~~ zoo wreedaardig bekladt "prulschrift"; mocht om hetgene volgen liet
Het ~~hebt den Heddelde zal~~ wel geweest zijn
de in het begin van dit jaar in het licht
verschenen: "Fragments de Correspondance"[a]
waarin hoog werd opgegeven van bezoeken,
door mijnen schrijflustigen mede-student-
-auteur, bij Victor Hugo afgelegd en in
welker voorrede die "Vader van het romantisme gerenoveerde Roman-
-tisme" en zijne richting en werk tegen
de geheele wereld met uitbundigen lof
in bescherming werd genomen. Ongeveer
terzelfder tijd was ik met mijne dichte-
-lijke beschrijving van den op den 5den
Februari door de studeerende jeugd te
Leiden gehoudene ~~gemaskerden optocht~~ van den dagvormen
Ath. (~~Adonthos~~, Geel.) had ~~schreef~~ er eene beoordee-
-ling van gegeven in den Algemeenen Konst- en
Letterbode van 20 maart. Bij gewag van
hetgeen hij daarin mijne "voortreffelijk
"sollen met de Boeotia" van Homerus
"en daarna met de Grieksche Oudheid"
"~~laat~~ gegevenheid had ~~laat~~ de classicus" gezegd: "na langer studie
"en rondkijkens en beproevens zal de
"dichter leeren zien, dat er, tegen zijne
vijf stanza's over de Oudheid, twee-
"-duizend te maken zijn over zijne
zoogenoemd

¹) Alg. Konst- en Letterbode 20 Maart 1835.

Dq. zoogenoemd Romantismus, puntig en
vermakelijk genoeg. Men zou daartoe,
zoo beweert hij, „in een gunstige bui, een
onderwerp moeten scheppen. Er zweeft
Heller-dekes een flauwe omtrek voor
den geest: bij voorbeeld een jongman, die
naar eene wereldstad reist, om een
groot genie te bezoeken, en die dat
genie ontmoet heeft, en terugkomt en
roept: Ik heb hem gezien, ik heb hem
gezien, een groot genie, zoo groot, zoo
groot, ô zoo groot! Zijn hoofd kwam
het dak uit. Voorwaarts, vrienden, voor-
uit! Verknetterd en verpletterd, al wie
ons zacht bij den arm wil houden,
en een vriendelijken raad geven! Vooruit
vrienden, marsch! Onder den voet er
mee! — Ik heb hem gespr... zien! hij
had een pruik op en twee- en twintig
knoopen aan zijn rok!"¹) Niemand
behoefde te vragen aan wiens adres
deze persiflage was gemunt. Potgieter schreef
er van: „Er is iets zeer onedelmoedigs
in den spot, die Beets met hem gedreven
heeft, niet, omdat hij met den dwaas-
hoofd den draak stak, — maar omdat
hij hem voor den Representant der
Romantische Poëzy ten onzent nam."
Dat

1) Antigone. Treurspel naar het Grieksch. Leiden 1834.

80. Dat was almaar „onverdragelijk". „Wat zou Peel
„zeggen, zóó wij Pietje Camper den vertaler
„der Antigone 1) (horrible, horrible, most
„horrible!) voor den vertegenwoordiger
„der vrienden van de klassieke litteratuur
„namen?" | maar de dwaashoofd" Knappel-
-hout zou ook bij Potgieter (door zijn
alter ego Klikspaan) gewroken worden.]
Acht jaar later (29 April 1843), schreef hij
zijn vroeger zoo onbarmhartige beoor-
deelaar: „Kneppelhout heeft hier de
voorlezingen der Hollandsche maatschap-
„pij besloten met een stuk over den Salon
„des Variétés. | Het heeft mij duidelijk ge-
„maakt, dat wij tweeërlei publiek heb-
„ben, één dat nog altijd bij het klassieke
„zweert, al heeft het geen begrip ter we-
„reld van klassiek, dat zijn stukje
„vreemd en raar schold, maar de verhan-
„deling van Prof. Bosscha, welke het
„vooraf ging „over het Schoonheidsgevoel
„bij de Ouden" en bij de Nieuweren" maar
„zeer mooi vond, schoon het den mond
„vol tanden had als men het vroeg: en
„wat heeft hij dan gezegd dat het schoon-
„heidsgevoel was? | Het andere, het kleinere
„appreciëerde

1) ~~Letteroefeningen~~ - Zie Aant.
~~Zie Bijlage VII~~

31. appréciëerde de trekken van vernuft 40
„waarmede hij de geleende pleizieren der
halve en kwart grootelui gispte; jammer
„dat hij personeel werd geënfeind, bekende
„familiën ridiculiseerde. Het blijft
„toch een vreemde verschijning, den auteur
„der vroegere onbeduidende Fransche
„jolis riens in een ijveraar voor Hollandsche
„degelijkheid verkeerd te zien."
Tegen Geel zag ~~hij~~ Potgieter hoog op; tot Geel voelde
hij zich sterk getrokken; beide als stylist
en als criticus was hij geheel een man
naar zijn hart; wat uitstekend was, schreef
hij hem toe. „Zijn wij," vroeg hij 23 juni 36,
„zijn wij dat geestige fragment over eene
„reis naar München, dat in een der laat-
„ste Letteroefeningen 1) als een parel onder
„allerlei valsche kralen schitterde, maar
„daarom niet minder een parel bleef,
„aan uwen vriend Geel verschuldigd? Het
„moet een geluk zijn dien man van nabij
„te kennen. Hoevele vernuften als hij
„hebben wij in ons land?" En in '38, als
„Onderzoek en Phantasie" in 't licht ge-
komen was, in de Voorrede waarvan
deze „mijn vriend" zoo onbarmhartig
met mijn kort te voren in den Gids
verschenen
32. verschenen Vooruitgang op zijne beurt gesold had,
heette het (6 Februari): „Gij ziet billijk ge-
noeg om Onderzoek en Phantasie meester-
lijk te vinden, ~~alle~~ al ergert u de Voor-
rede. Maar vindt gij niet, dat het boek
door de groote menigte niet zal worden
begrepen? Hoe weinigen zullen er zijn
die eene hulde zullen zien in de aan-
merkingen op „Vooruitgang"? Erge

1) B. F. Lublink Weddik. Gesprekken in Socratischen Vorm. Amsterdam. 1835.

+ (Brief 9. Juni 1847.)

+ (15 April 1847.)

1) Ermingard van de Eikenterpen. Een Oud Vaderlandsch Verhaal. Haarlem Loosjes 1832. - Zonder naam van den Schrijver.

lekken
met dien Oom, de platte tegen B.F.L.W.:
„Socratische Gesprekken" kan ieder schrij-
:ver; ik houd van het uitstekende"." | Ben
ik niet zeer vermetel wanneer ik ge-
„-loof, dat wanneer ik Geel kende zoo-
„-als ik hem ken, wij ondanks al het gebeur-
„-de, met ons drieën menig genoegelijken
„avond zouden hebben? | Misschien zie
„ik den man door het prisma der bewon-
„-dering; ik zag hem nooit van aange-
„-zicht tot aangezicht." | Welk eene vol-
„doening was het voor Potgieter, als hij
bemerkte dat ook Geel, met den Gids
ophad"! | Hoe hoogst wenschelijk ~~was~~ scheen
hem zijne medewerking! „Kende hij hem
maar, om risque dat hij hem voor Re-
„-dacteur aanzag, zou hij bij hem op den
„werftrommel slaan; thans moest hij
„ het

33. het zijnen vrienden aanbevelen". Maar
„wie waren die? Martinet zoude zeggen
„weinige"; spotters hebben vele toejuichers,
maar zelden vrienden."† (15 April 1837).
De schrijver van „Herminigard van de Eikenterpen",¹) zijn vroeg gestorven vriend Aernout
Drost, leeft in onze briefwisseling door
de erkentelijke herinnering van menig
goed woord, [eens hem gesproken] en nuttigen wenk, [eens hem gegeven] voorts
over Heije, „onzen dichterlijken doctor",
„le docteur, je ne dis pas le docte", die
wel eens „zijne chaise en chaire veranderde", en „wiens livre à faire over Krankzinnigheid" „motto jagen" en dergelijke
het ontgelden moeten, wordt zelden met
die sympathie gesproken, die men ten
opzichte van een bondgenoot in zijn
streven verwachten mocht; | Maar zijne
vereering voor Bakhuizen v. d. Brink
(van stonden aan groot) is altijd klimmende.
„De fragmenten van Drost," (zij verschenen
onder den titel van „Schetsen en Verhalen
1836. Amsterdam) heet het in een brief
van 20 October 1835, zullen wel spoedig
het licht zien, en dank der bekwaamheid van onzen vriend Bakhuizen,
meer volkomen dan ik mij immer had
durven

Noot bij bl. 33.

1) Herminigard van de Eikenterpen. Een oud vaderlandsch verhaal. Haarlem, Loosjes 1832. — Zonder naam van den schrijver.

~~Gids 1837. No 161. 191. 277. 401~~
~~Vondel met Roskam en Rommelpot~~

34. durven voorstellen. | Vanden Brink is
„een onbegrijpelijk rijke mijn, zoude
„Withuys zeggen, die nog al van gezochte
„vergelijkingen houdt; Vanden Brink is
„een der veelzijdigste, gelukkigst begaafde
„menschen, die ik immer aantrof. | Ik heb
„geen begrip van uw studie leven, wanneer
„een paar jongelui zooals hij, u niet alle on-
„aangenaamheden van Leiden, Profes-
„soren, etc. vergoeden, neen vergeten doen
„en de jaren met hen doorgebracht voor
„de gelukkigste uws levens doen houden.
„| Nu, ten minste troost een uur met hem
„voor de alledaagschheden eener week: |
„*j'aime ces livres qu'on peut feuilleter*
„*à plaisir, sûr de rencontrer une, bon*
„*des pages intéressantes*. Uitgelezen boeken
zijn wij een steen des aanstoots, en hoe-
„veel bekenden hebt gij, die het u niet zijn?
„| Menschen als Vanden Brink benijd ik
„hunne studie niet; zij alleen zijn het
„waard.
„De wijsheid van Pallas' hooge gaven
te hebben ingedronken, zooals Tollens
„het niet fraai zegt." | Als Bakhuizen
„voor den eersten jaargang van den Gids
eene

1) „Vondel met Rorkam en Rommelpot" verscheen
in den Gids 1837. Mengelwerk bl. 181. 197. 277. 407 zonder
den naam des Schrijvers.

† (Brief 6 october)–

Aan een Vriend
2) bij de Opdracht v. Kuser, 1835

3) In de door Westerman uitgegeven verzameling
van Voortbrengselen van Uitheemsche
Vernuften. 6e stukje. Amsterd: 1836.

3) Poëzy. Haarlem. 1836.

†
Het stukje aanvangende met: Vorspraak met de
blondheid van 't zacht gezicht" geeft hem aanleiding
tot de opmerking: "Het is iets zeer opmerkelijks
in de verzen van H., den rijkdom van denkbeelden,
maar ook zeer behoorenswaardigs dat hij zich door
den denzelfden rijkdom dikwijls van zijne hoofdgedachte
laat afleiden en eindigt met iets geheel anders
te zeggen dan hij wilde"; 3 "Kerkmelodij". avenwel hij
schoon, ook na Bilderdijks meesterstukjes
over dit onderwerp";

35. .. eene bijdrage beloofd heeft –, hij werkte
„ aan een heerlijk stuk over Vondel's Hekel-
„ dichten" – 3) Verheugt het hem zelfs, alleen
daarom, dat er een Gids is." (15 April 1837).
„ || Van mijn, met hem steeds op den besten
voet gebleven Vriend Hasebroek luidt
het (in 1836): „ Gij hebt aan Hasebroek ge-
schreven:
„ Uw lof zou mij hoogmoedig maken" 2)
„ Toen had hij zeker de Iersche melodien
„ nog niet vertaald 3), of gij hebt nooit vuri-
„ ger liefdeverklaring gehoord, gedaan
„ of geschreven;" | maar als kort daarop
zijn eerste dichtbundel in het licht kwam,
was hij overvloedig in lof. | Het zestal
dichtstukken onder den gemeenschappe-
lijken titel van „de Vroeden" was hem
„ een snoer van juweelen;" hij „wist waarlijk
niet aan welke van die den prijs toe-
„ te kennen" maar twijfelde tusschen
„ Gewijde Kors, en Bruid. | „ Hij moest mijn
„ Vriend zijn, die zoo gevoelde." | ~~Toch zouden~~
Kerkklokstonen en Weemoed ~~waar~~ de schoonste
stukken uit den bundel, fraaier dan
welken wij er in de laatste jaren geen
ontvangen hadden. | Maar zouden deze
gedichten opgang maken? Hij geloofde
neen.

Van de Schrijfster van „Te Laat" (Haarlem 1838), Jonathan's Zuster, had hij groote gedachten. „Wensch haar geluk", schreef hij den broeder, „met deze eersteling, die – het kan dunkt mij niet anders, algemeen bevallen zal. Welk een levendige en ware descriptie, welk een geheel vrouwelijke naïveteit en keurigheid op bl.... maar welke zonde [illegible] ... aanhalen?" – „Zoo fijn uitgedacht, zoo fijn gevoeld" als zoo menige bewonderenswaardige passage" in haar werk noemde hij niets in een [illegible] [illegible] Romanschrijvers" [illegible] een veel voorspoediger [illegible] dan

1) [illegible] [illegible], hare schoonheden [illegible] [illegible] – [illegible]

die de Geschiedenis er van, en: Waarheid der Droomen. 8ste Uitgave. bl. 313, 4.

[margin: niet de beste waarborg voor eenen duurzamen opgang?"]

2) „een jaarboekje, dat beter moet zijn dan de bestaande, waarin niets ordinairs zal worden opgenomen; iets beters dan de kwijnende Muzen-Almanak en de behoorlijke Schoone en Goede." Br. v. 13 April '37. Het jaarboekje ~~bleef~~ leefde slechts drie jaar.

3) In den Vriend des Vaderlands. 9e deel. IVe stuk, in eene met L. onderteekende aankondiging van zijn gedicht „De 24ste Augustus 1835" (Verjaardag van Koning Willem I). „Inderdaad die knaap, die op zoo jeugdigen leeftijd zoo vertrouwd is met de taal der Poëzy, als waarvan dit dichtstuk blijken draagt, is geboren dichter en, mits hij zichzelven niet verwaarloze, of zich boven berisping verheven achte, belooft hij een der sieraden onzer Nederlandsche letterkunde te zullen worden."

36. neen. Ik vrees neen, zou hij gezegd „hebben, indien Immerzeel er honderden „dagen niet van overtuigd had. Het „publiek weet niet wat gij jonge lieden „wilt, had het hem believen te zeggen." [18 Mrt. 1836].

Wat Jonathan betreft, zijne eerste proeve „de Haarlemsche Courant" door Potgieter uitgelokt,[2] en in den eersten jaargang van den door hem opgezetten Almanak Tesselschade opgenomen, noemde hij „het beste prozastuk van het bundeltje" „waarin hij zich den eisch gesteld had „niets ordinairs optenemen."

Op ten Kate, wiens eerste openlijke schreden als vijftienjarige knaap op het gebied der dichtkunst (1835) ik hem nog altijd geluk wensch als 21-jarige jongeling openlijk te hebben toegejuicht,[3] had hij een kwaad oog. Wat hij sedert van hem gezien had bevestigde zijne verwachting niet. „Gij hebt," schreef hij 15 April 1837 „al uw kruit aan dien jongenheer vergeefs verschoten, waarde Vriend! Er „is niets aan te doen;" en veertien dagen later: „het is jammer van den jongen, „trots zijne heerlijke versificatie, zal er

* er volgt: Ik ben nieuwsgierig om te zien
of ons publiek en die blauwe kousen zal
stappen die in plaats van en zyne Voorrede
en zyn Achterrede de promesse d'usage
doet. O Rechter Jonas en Neef Gerhard, en
Neef Gerhard en Rechter Jonas!!!

Dr Bywater?

~~en~~ 6

37. er niets van terecht komen."* | Hoe schit-
-terend heeft de dichter der Schepping, en
niet alleen der Schepping, die voorzegging
Gelogenstraft! | Maar ook gunstiger ver-
-wachtingen van den zoo scherpzienden
Potgieter, hebben zich door de uitkomst
niet stiptelijk bevestigd gezien. | De
steller dezer mededeelingen zou den naam
niet durven noemen | van den dichter
dien hij door hem geacht werd, zoo hy
wilde, eenmaal te kunnen evenaren.
Dat het er niet toe komen zou, besefte
hy reeds toen; dat het er niet toe gekomen
is, weet hy sedert lang met volkomene
zekerheid.

V

Neen, Nicolaas Beets had zich in de
dagen van zijn vriendschappelijk verkeer
~~met Everhardus Johannes Potgieter~~
en briefwisseling, waarover deze herinne-
-ringen loopen, waarlijk niet te beklagen
over gebrek aan waardeering van Ever-
-hardus Johannes Potgieter of van koel-
-heid voor zijn werk. En allerminst wil

~~Een album van vóór honderd~~

¹) „Tadel ist eine angenehme Citronensäure am Lob." Zie „de Muzen" bl. 47.

38. wil hij het betreuren, dat van den aanvang af, waar het bij de mannen van [„Muzen" en] ~~de~~ „Gids" steeds [van den geestigen schrijver van Siebenkäs] geliefkoosd beeld, de hem toegediende honig met citroenzuur ge- [ver] -matigd [maand] werd¹), al was op het eerste proeven de oxymel niet altijd naar zijne smaak, en soms wat hatende in de keel. De groote grief was het gevangengeven zijner oorspronkelijkheid waarbij optrad in den toon en stijl van Byron," en daarmede in verband het voordoen van eene levensbeschouwing, die ~~hij~~ [Potgieter] zag en ondervond, dat zijn eigenlijk gemoedsbestaan en doorgaande stemming niet uitdrukte. Potgieter sloeg daarbij onafgebroken op hetzelfde aambeeld waarop ~~andere~~ [andere] mannen, die het wèl met hem meenden, ~~even-zeer geslagen hadden~~. Geel, in het Speelbaak, bij zijn recensie van de „Masquerade";¹ van der Palm door hem „zijne slechts in handschrift bestaande verhandeling over „Navolging," eens ter lezing te geven"; zijn bejaarde stadgenoot van Walré in vriendschappelijk onderhoud, harder of zachter geslagen hadden.

~~Intro~~

~~Zeide hij er niet dat Drost mij en mijn onbe-
duidende persoon er dik opgelegd~~
~~20 Oct 85.~~

¹) Het eerst geplaatst in Proza en Poëzy: Verspreide Opstellen en Verzen. Haarlem. Erven Bohn. 1840. Het jaar te voren was de Camera Obscura uitgekomen en dit bundeltje bracht

39. hadden, maar niemand hem zoo
hard gevallen is als hij zichzelven
toen hij, reeds ten jare 1839, zijn opstel
„De Zwarte Tijd" schreef. ¹)
„De eerste vermaning van Potgieter kwam
reeds in zijn eersten brief (11 April 1835), drie
maanden na de persoonlijke kennis-
making, en de toezending van een present-
exemplaar der „Maskerade." | Met kiesche
tact gebruikte hij nog de woorden een
anderen! | de levende Everhardus Johannes
Potgieter school bescheidenlijk achter
den overleden Aernout Drost. | „Drost
schreef mij eens" heette het, „in het alge-
meen begint gij, dunkt mij, wat te veel
„in de Fransche manier te werken;
„menige wending, uitroep en dergelijke
„herinneren mij aan de Revue de Paris;"
„ik was" gaat Potgieter voort, „een weinig
„lang op mijzelven, niet op hem te
„ontreden. | U, aanstaande leeraar!
„zoude een leek door het maken van
„toepassing beleedigen! Vergun mij, het
„bij de volgende woorden van Drost
„te laten: „„Vergeef uwen Vriend deze
„„opmerking, gij weet hoe ik voor oor-
„„spronkelijkheid ijvere."" |
José

‡ naar den eersten indruk van 't geheel": staat
schreef hij; ~~bij hem~~, bij hem en van den Brink, "Kuser-
beneden José"; bij een tweede lezing toch niet;
de schildering van den plek in het boek" ~~[3e deel~~
[XVIII] en de geheele afdeeling Bertha was
"heerlijk gevonden"; de rede van den stervenden
Willem [afd. Liefde. XXXVII] minder naar
zijn smaak. ~~[illegible]~~ Maar ook
de geheele Willem niet

"De Muzen". I. 352 en vlgg. get: S. 1884.
Dichtwerken II. 20. en vlgg.

Mijn eerste antwoord.:

40. José, bewonderde hij niet, maar hij
"vond hij alle de lofspraken aan
"hem verkwist, omdat ik hem eindelijk
"lijk naar de hel zond"; een vonnis
dat de auteur van deze zijner verstelling
ling zich geenszins bewust was aan
hem te hebben voltrokken. | Wat zijn
tweede werk ‡, Kuser, betrof: ‡ "de wereld,
die José bewonderde, zocht Kuser
"dien gedacht heeten"; "mijn vriend Potgieter had
"de jonge eerste beminde
"er "Adelheide te liever om, dat zij
"hem niet beminde". En wel mocht
"ik daarom weten, hoe veel hij met deze", en
niet alleen met haar ‡ maar met al
zijne heldinnen ophad"; want Bertha
(uit Kuser), en Florinde (uit José), en
Adelheide zelve, en de Onbedachte,
(ook een Bertha) uit ~~de~~ de Muzen[3]
"zie, dat waren geen copyën naar
"een voor het nimf gevaarlijk, zoo
"niet bedorven origineel, maar zoo verwisselend bij "waar-
"-achtige beeltenissen, waarmee
"Beets bemind en bewonderd, gehaat
"en mistrouwd had, en niet de
"Byron-Beets, noch Beets der Pfarrer,
"maar Beets zooals hij was en zijn
"moest," enz. (30 Jan. 1836). en ook in
een

*) Zie het stukje „Dichtwerk ~~D~~ II bl. 55. [get. 1836,]

„Ik dank u geluk het dus oorspronkelijk dichterschap."

41. Een lateren brief werd in datzelfde jaar de klachte herhaald: „geef ons eindelijk „Beets, niet den morrenden, wreveligen, „zuchtenden, evenmin" – want dit was en bleef een doorn in zijn vleesch – „even-„min dien Beets die dominé van de „eene of andere kleine stad gaat worden; „maar Beets ------, die zelf denken, „zelf gevoelen, zelf dichten kan."
Toen Beets, in het volgende jaar, hem een afschrift van zijne [eenig genoemd] gedicht „Aan eene „jonge moeder" gezonden had, scheen hij voor ~~hem~~ [Potgieters] die Beets geworden te zijn „ondanks den postdag" en wij weten door het Gids-artikel van Mr. P.N. Muller hoe nauwgezet Potgieter in het behartigen zijner handelszaken was, „ondanks „den postdag had hij een bezoek bij „van den Brink afgelegd, om hem" schreef „hij, „in zijne verrukking te doen deelen. „Ik" had er bij moeten wezen om te zien „hoe deze met hem deze eenvoudige „schoone, waarachtig gevoelige regelen „waardeerde, en daardoor te voelen „hoe dierbaar mijn roem mijnen „vrienden was. Niet lang mocht ik „dit vers en portefeuille houden."
Toch

42. Toch bleef de ~~[illegible]~~ gestrengere vermaning niet uit:
„Hoe kon men bij zulk een overvloed
van genie en talent als" naar zijn
„al te welwillend oordeel „beide de
„Gedachten en de taal teekenden, de
„manier van een ander navolgen?"
„(28 Juni 1836.) Maar met geen zijner
kleinere gedichten heeft zijn vriend
zoo zeer zijn hart getroffen, als in
den herfst van datzelfde jaar met
zijne „Najaarsmijmering": Niet alleen
dat zij „bevallig" was in zijne oogen
en „vol geniale trekken", maar met
haar vond een mijmerende Beets
sympathie bij den practischen Potgieter:
Trouwens zij trof hem aan in eene
„door aanschouwing van het schulde-
„loos lijden van een zijner dierbaarste
„betrekkingen, somberen gemoedsstemming!
„~~Zij deed hem uitroepen~~: ~~Er zal toch~~
~~in de laatste stonde~~
~~Er zal toch in de laatste stonde~~
deze ~~Een hart vol liefde zijn voor U~~!
~~Het~~ deed hem met verandering van
de „twee en twintig jaren" in zijn hooger
cijfer, bij zichzelven herhalen, wat
hij een „heerlijke tirade" noemde:

1) Op Sorghvliet, in Bloemendaal. half Mei 1868.

Verspreide en nagelaten werken. III-e deel. bl. 368 en volg.

45. Het zijn mijne achtentwintig jaren;
't Zijn al mijne afgevallen blaren
En al mijne dorre twijgen, die
Ik in gedachten voor mij zie.

Zij perste hem eene toespeling af op den droevigen roman van zijn leven "waarvan / boven gewaagd is, maar "ik hem echter niet naar vragen moest."
"Ik had," zeide hij, "met de woorden van een' mijner later door mij als tot den "Zwarten Tijd" behoorende, verloochende verzen in "de Muzen":
Ik had genoeg voor een menschelijk hart."
"Zoo diepen indruk scheen deze Nieuwjaars-herinnering in zijn gemoed te hebben aangegrepen, dat er ziel een wedergalm in vormde, die in het tweede nommer van den Tijds, de eerste met zijn' naam onderteekende bijdrage zou geweest zijn, indien ik haar [maar] ik had er reeds voor den Muzen-Almanak over beschikt) daarin had kunnen plaatsen, en alzoo met hem optreden."
(Brief 18 nov. '36.) Zij bleef hem bij en [illegible] 20 jaar later [illegible] ~~[illegible]~~ 1)
als van
"'t Nieuwjaar dat nooit Holland zal vergeten".
Van

1) Gids. 1837
Mengelwerk, bl. 119 en vgg.
340 en vgg.
Dichtwerken II. bl. 98 en vgg.

2) Gids. 1837.
Boekbeoordeelingen. bl. 615 en vgg. Op gevorderd ins
[illegible]

& betreft: „Het onderwerp heeft al zijne sympathie", De ongelukkigste onder Gravinnen, eene andere Tiara dan die te Rome draagt; de kroon bij de geboorte geërfd, de kroon door de jeugd terug gekeerd; die kroon door het lijden verworven. Alleen uit den geest de contradictie zou hij zich voor haar interesseeren; want zijn vrageman aan [illegible] [illegible] het dichtstuk om haar het zelfs der heerschappij te ontzeggen." Het dichtstuk had zijne verwachting overtroffen: De „oplossing van den knoop en het [illegible] [illegible] heb dien te aangaan" [illegible] [illegible] „dat hij verhaven eenvoudig [illegible]". [illegible] „Van harte" schreef hij op [illegible] [illegible] [illegible] bij het [illegible] van Graaf [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]; maar later, [illegible] hebt gij hem [illegible] [illegible] [illegible] in de schaduw gesteld; [illegible] [illegible] [illegible]

3) Gids 1837. Mengelwerk. 234 en volg.

44: Van hem[3] aan houden de klachten over den geest van navolging en den geest van somberheid op, en juicht hij de oorspronkelijkheid in de „Oosterlingen"[1] ~~toe~~ — Vasthi en Esther kent hij van buiten. Rispa acht hij een zeizang Vondel waardig. — Van harte toe. (12 maart 1837.)

Van Gijsj de Vlaming zal ik, overeenkomstig ~~zijn~~ mijn wensch, zijn oordeel in de Gids zien.[2] „Eenige aanmerkingen over kleinigheden zal ik niet euvel opnemen" (28 Juli '37.). Wat mijne ~~Over~~ Ada van Holland & uit de voorrede van het dichtstuk ~~tracht hij in te voorbijgaan op-gemerkt~~ van een ~~dat~~ jonge gloire dat niet naar actie streeft" en „vergrooten" en naar een van [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Uit dit~~ besluit (bij aceda)": „Gij ziet, lieve vriend, dat uwe verzen nog andere charmes voor mij hebben dan dat zij van U zijn."

En Wat eenige proza uit deze hare eerste periode ~~betreft~~ aangaat: de aanteekeningen bij het in den Gids geplaatste „Eene oude Romance verhalende" („Het daghet uit den Oosten")[3] hadden hem aanleiding gegeven om te schrijven: „Het is zonderling; gij, die zoo natuurlijk verzen schrijft,

1) Zie Gids blz. 522; 25-26.-

2) Gids 1837. Meng. bl 456. get. P. Verspr. en Nagel. Werken Poëzy. I, bl 249, ↓

Het luidde als volgt: ~~Gids I Mengelingen. 406~~.

Vooruitgang.

Gebloemt strooit de lente, en heel de aarde is tevreden;
Maar bloesems en vrucht eischt onze eeuw van de jeugd!
En spoorslags ontvoert men de onnoozele aan 't Eden
Van lachjes en spelen, vol onschuld en vreugd!
Ach! vroeg rij de lauwer in 't strijdperk verworven,
Vroeg 't roosje in de gaarde der liefde geplukt,
Haar hoofd is vergrijsd en haar hart is gestorven,
Eer glorie 't omstraalt en eer eelheid 't verrukt.

2.

O! deernis met hen, wien de drinkschaal van 't leven
Zoo vroeg werd geboden, zoo [illegible] werd gevuld,
Als dra hen verwachting en blijdschap begeven,
Verveling hun voorhoofd in nevelen hult.
O! deernis

45. schrijft, gij moest niet steeds zijn in de „la vile prose" (9 Juli '37). | Van dat beruchte „Vooruitgang", waarmede Hildebrand nog tegen het einde van dien zelfden eersten jaargang ~~débuteerde~~ van wal stak en waar welks indruk op Potgieter Professor Vissering in het Jubilé-nummer van 1886 zoo welwillend giste,[3] ~~Gids~~ heette het: „Uw „Vooruitgang" heeft veel genoegen gegeven, schoon B. [~~beweerde~~] „beweert, dat het geen genoegen geven moest „omdat het tegen het gezond verstand is." In het volgend nommer van de Gids had Potgieter, onder denzelfden titel, een drie-tal stanza's geplaatst.[2] Hiervan schreef hij: „Misschien is mijn Vooruitgang, van „welken niemand gesproken heeft, het „gevolg van gesprek over het onderwerp. „Les belles Juites!" (Dec. 1837). In „Varen „en Rijden", toen nog maar in den Studen-ten Almanak 1838, wilde hij „het verkeerd „bewijs" zien, „hoe juist Hildebrand op-„merken, hoe geestig hij schrijven, ~~kan~~ hoe „populair hij worden kan, zoo hij niet „moedwillig aan idiosyncrasieën bot „viert." | Maar als hij hem in 't zelfde schrijven

O! deernis met hen, als, van vroomheid verbasterd,
Hunne eerzucht de weegschaal der twijfeling leent,
Hun wanhoop de zorg der Voorzienigheid lastert,
De zelfmoord hen sleurt naar der Vaadren gebeent!

5.

Doch wee over ons, die aan 't dal hen ontrooften,
Waar nimmer de ruischende wieken der faam,
Den klank van der wacht-englen lippen verdoofden,
Gods vrede hun deel was, geen blinkende naam!
En die, als wij later den hoogmoed betreuren,
Waarmeê zich hun waan of ons handgeklap wreekte
Van bitter berouw ons gewaad niet verscheuren!
Niet zeggen: „Wij hebben die zonden gekweekt!"

P.

(Gids 1837. Mengel: bl 456;

~~[illegible]~~

46. schrijven, voor N° 3. van den tweeden
jaargang van „De Gids" de drukproef van
„Begraven" toezegt, schrijft hij er van:
„Het is weder een aanval op de verstands-
„theoriëen, een zonderlinge krijg als gij
„dien voert. Ik had dit uit een gansch
„anderen hoek verwacht. Gij hebt ter-
„wereld geen sympathie met de voorvechters
„van het gevoel (1775-1795); ook geloof
„ik niet, dat gij het krachtig bekent, maar
„de goede lieden, die er op een woord
„gelooven, wat maakt gij er van?" 16 Febr. 38.
Wat hij er destijds van maakte weet
Hildebrand een niet meer, maar wel weet
hij, en niet minder zijn alter ego, dat
Potgieter, door zijn on~~geveinsde~~verdachte lof
tot zijne aanmoediging veel, door zijne
altijd juiste berispingen en gevoelbare
wenken, nog meer tot ~~zijne ontwikkeling~~ wat er van hem
~~gedaan heeft~~ geworden zijn mag
~~bijgedragen~~ bijgedragen heeft.

~~[illegible]~~

~~¹) Zie Bylage~~ VIII

~~de Vader van de Gids Muller. Gids 410~~

¹) Zimmerman. Gids, 1886 II. 401. Muller bl. 410: „de Vader van de Gids".

47

56

VI

Over den aanvang van de Gids ligt, ondanks al wat daaromtrent, en laatstelijk in de kroniek van zijn feestnummer gezegd is, gelijk over alles eerst begin, nog een nevel. ¹) ~~Zoo~~ Zeker is ~~als~~ het, ~~is~~, dat na het ophouden van hunne medewerking aan den „Vriend des Vaderlands", en het, na een enkelen jaargang, bezwijken van „de Muzen", de wensch naar, en de behoefte aan, ja zelfs het plan tot een leidend tijdschrift in hunnen geest en overeenkomstig hun ideaal, bij de jonge mannen, die het, als het eenmaal geboren was, gevoed en gekweekt hebben onder het hart gedragen werd. | Maar even zeker ~~Zoo zeker is het~~ ook, dat de verbolgenheid van een uitgever tegen een vakgenoot, die hem in de wielen gereden had, ten laatste de kracht geweest is om het ~~te baren~~ ter wereld te brengen. En zoo ontegenzeggelijk als het wezen mag, dat Potgieter meer dan iemand anders de „bezielende en leidende macht" van het ~~Tijdschrift~~ geweest is, en dit meer en meer, het „zijne" heeten mocht, ²) zoo onzeker is het, wie bij zijn eerst verschijnen zich

bezighield met

48. met ~~het werk~~ de taak der redactie belast heeft, 1) maar zeker wederom, dat Potgieter zelf niet als zoodanig bekend of genoemd wilde worden, maar veeleer den recherche de la paternité van het spoor heeft willen leiden. Bij de duurzame belangstelling in het tijdschrift, waaraan een naam als de zijne voor altijd verbonden is en dat men met alle recht zijn tijdschrift noemen blijft zal de mededeeling van wat onze briefwisseling mij daaromtrent in dien eersten tijd te kennen ofte raden gaf, naar mij dunkt, niet onwelkom zijn.

De Muzen, 1 September 1834 opgetreden hadden zich, na een half jaar tijds, in haar veelbeloovenden loopbaan gestuit gezien, en haar laatste werk geleverd. Reeds in Januari '35 had Heye, in een vertrouwelijk gesprek ‡ over het voortbestaan van het tijdschrift met welks redactie, onder krachtige medewerking van van den Brink en ~~Potgieter~~ hij, na den dood van Drost reeds vóór de verschijning van het vierde nommer overleden (5 november '34) alleen belast

49.) belast was, kwade noten gekraakt. Hij zelf begon het in zijn dokterspraktijk machtig druk te krijgen. Aan Drost, "den jeugdigen van Effen onzes lands", was "ontzettend veel verloren. Potgieter en Bakhuizen verdroot het zoo geheel belangloos te werken" en daarbij kwam de stilstand in onze letterkunde die de

1) Zie aant.

‡ (8 Jan. '35) waarvan ik de opteekening in mijn Dagboek van die dagen terugvind,

In [illegible]

kritiek leeg deed zitten. Prullen kwamen er dagelijks genoeg uit; maar de redactie van de [illegible] verwaardigde zich niet te aanteekenen. Ik moest in 's hemels naam weer een boek in het licht zenden, opdat men weer iets te recenseeren zou hebben. Op dit oogenblik was er niets. Wat kon men aanvangen? de tijd ging onverbiddelijk voort. 1o Februari moest weer een nummer gereed zijn. A book! a book! my kingdom for a book!"

De eerste Februari kwam in 't land; het verwachte nummer ontbrak niet, maar het was het laatste. „~~Ik~~ 'k heb," schreef mij de zijns ondanks van zijn moeielijke taak ontheven redacteur, in de eerste dagen van Maart, 'k heb „vruchteloos alle voorschriften der „maatschappij

¹) Of Y. dit woord gebruikende verstond wat hij zeide [illegible] ~~[illegible]~~ Wat [illegible] hem Venelde [illegible]? Helpen [illegible] zich zijn katijvigheden ¹) daarbij voor den geest.

50) Maatschappij tot Nut van 't Alge-
meen tot redding van Drenkelingen
en Schijndooden bestudeerd, en op onze
"arme, in het waterig Holland verdron-
"kene Muzen toegepast. Ze zijn en
"blijven dood, mijne waardste! Het
"eenige wat mij overblijft is, dat ik
"ze door eene generatio equivoca
"zal pogen optewekken en herleven.
"Misschien zal er met 1e Julij, of
"anders zoo ik hoop stellig met 1e Janu-
"arij 1835 een nieuw maand- of twee-
"maandsch schrift ten huize van den
"boekhandelaar Beyerinck geboren
"worden". Die hoop zou echter eerst
een jaar later, 1e Januari 1836, worden
vervuld. De ongerechtigheid der Letter-
oefeningen was nog niet volkomen.
Wat deed men intusschen? Voor het-
geen men van deze zijde op letter-
kundig gebied te zeggen had, nog
weder een plaats in de Vriend des
Vaderlands zoeken. Maar de tijd dat
"de Vriend des Vaderlands ontzag inboe-
-zemde, dat Y[ntema] de zeer fatsoen-
"knappe, maar katijvige¹) lieden zoende"
" schreef

bij vervolg

~~le coup de l'Ami ... op ... hetterwerf ... maand ... ... opschreven konde ... Londesh ... aansporen~~

~~Eenvoudig.~~

~~Eenvoudig, onnadenkend, angstvallig.~~

~~opzettelijk afgesproken ... met de ... Helden ... Sommeren ... „ ... " ... in mij ... niet behoord"~~

*) „En ik niet minder," zegt hij mij daarop in den mond, maar laat er op volgen: „ſt! vous êtes en route pour me suivre". — Ik wil mijn schrift niet verdedigen, maar het is waar dat het zijne, hoewel net en gelijkmatig, buitengewoon moeielijk te ontcijferen was.

‡ Drost alleen was bedaard genoeg dat gevoelen te overwegen en er drie dagen lang mede in te stemmen; et c'est bien long, trois jours!

„Schrijf toch eens een ~~iets~~ [een artikel] over de kraagh. onder geleerden en kunstenaars" 6 febr 1836. Heye

51.) schreef mij Potgieter, „was voorbij." [11 April 1835]. Ook had de redactie van het letterkundig gedeelte het bij de vrienden van Drost bij verkoren door dezen, ook zijnen vriend, te verloochenen, en, als men zeker ellende te weten, zwakke broeders met zijn dood te troosten. ~~[Brief van Heye 3 Maart '35.]~~ „Ik schrijf voor geen tijdschriften meer", schreef Potgieter mij den 20sten October 1835, „de zetters klagen over mijn barbaarsch schrift."*) Maar drie maanden later: „wenschelijk ware het, maar het behoort tot de vrome wenschen! — dat wij in dit kleine land ten minste één goed tijdschrift hadden, en dat ieder bij de onmogelijkheid een nieuw op te richten, tot verbetering van het bestaande bijdroeg; maar het is den dooven gepredikt."‡ (30 Januari '36). Edoch in den loop van dit jaar opende zich het rijk der mogelijkheid, en kwam de heugelijke tijding daarvan ook te mijner kennis, (offschoon ik thans niet meer kan nagaan wanneer stiptelijk, en door wien het eerst. Maar in een schrijven van 6 Oct. 36 wordt het voorgenomen tijdschrift reeds bij zijn naam [genoemd], maar

:) Grey de Vlaming.

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

67

52. | maar geen redacteur, genoemd, en verheugt zich Totgieter niet minder over zijne hem reeds bekend geworden „geneigdheid om van den Gids mede te werken," dan over de aankondiging van ~~mijn~~ zijn vriend Groot gedicht, van mijne hand en heet het verder „ik vertrouw, naar alles „wat ik hoor, dat de redactie van den „Gids in goede handen is, en denk ijverig „medetewerken. Doe niet minder, mijn „waardste! en zonder gewetens bezwaar „geloof ik, dat wij H.[uteman] zijnen „~~kunde~~ mogen afnemen!" ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

In een volgenden brief wijst hij met groote bescheidenheid, en niet zonder diplomatische voorzichtigheid, de ~~qualificatie~~ betiteling af, hem door mijn vriend Hasebroek in een brief ten geleide van zijn pas verschenen dichtbundel als „het hoofd eener vereeniging die „zich voorstelt de doodelijke slaapziekte „onzer verouderde kunstwereld tegen te „gaan," gegeven. „Lieve vriend!" heet het,

1) naar Victor Hugo, Burns, André Chenier, Walter Scott, de la Vigne, geteekend L. R. Gids I. mengelingen. bl. 36-40.

53. „het, „boeren" hem toch juister begrij-
„pen van mij in, of moet ik dit voor
„Style d'Album houden? Zeg hem toch
„dat ik veel van Hollandsche eenvoud
„houde, dat ik dagelijks ter beurze ga,
„dat ik een praktisch mensch hoop
„te worden - doch opdat ik u door mijne
„„dat ik" niet al te lang doe zien, laat
„ons liever over zijn bundel komen."
Volgens dien zelfden brief schijnt het de
uitgever [Beyerinck] zelf te zijn, die zich
met het bijeenbrengen, althans van het
mengelwerk belast. Potgieter wil er
wel iets toe geven, maar nog niet met
zijn naam. / „B.[eyerinck] verzocht mij
dezer dagen eenige bijdragen voor den
Gids; ik gaf hem vier of vijf vertalingen
„van kleine versjes, onder het algemeene
opschrift Liefde[1] zonder naam - hebt
„gij geen vertalingen liggen? Zoo ja,
„schenk hem die. In het tweede nommer
„wil ik gaarne iets geteekend geven -
„zoudt gij er tegen hebben, indien mijne
„omstandigheden mij vergunnen Uwe
„Najaarsmijmering te beantwoorden,
„dan met mij optetreden? De oude
Letteroefeningen

[illegible]

54 - Letteroefeningen zullen, indien de
„Gids mislukt, despotischer worden
„dan ooit – dit dienen wij allen te voor-
„komen." Van zijne beantwoording
mijner Najaarsmijmering kwam niet;
ook niet van optreden met zijn naam
in het tweede nommer, wel, nog weder
een vertaald dichtje, even als die in
het vorige nommer geteekend L. R. –
In het derde verscheen zijne P. onder zijne
Francesca de Rimini naar Dante, gelijk
mijne B. onder het eerste vijftal mijner
Vosterlingen. In het vijfde mijne Oude
Romanse vernieuwd, en in het negende
de verdere Vosterlingen met mijn naam
voluit, in het tiende Vooruitgang, getee-
-kend Hildebrand; maar, zoomin als
die van Bakhuizen, in den ganschen
eersten Jaargang, ergens de naam van
Potgieter; wel weder L. R. en P. en
ook andere letters onder enkele dichtjes;
alle proza ongeteekend. ~~In h~~
In Maart van het volgende jaar (2 Mrt. 37)
gewaagt zijn schrijven, van de redactie van
den Gids, met welke V. d. Brink en hij
„op goeden voet staan," en die hem de
„recensie van vanLennep's Roos v. Dekama
voor

1) Zie Gids ~~1836~~ I. Boekbeoord: 331 en volgg. en 800 en volg.

~~[illegible]~~

55. voor haar door mij geschreven, had laten zien. „Wij zouden," zette het verder, „daar- „in wel eenige verandering wenschen, „mogen wij?" De redactie maakte nogal zwarigheid u dit te proponeeren. „Ik „nam het op mij; een proef zal u gewor- „den; of wilt gij liever het met wit door- „schoten handschrift eerst?" Ik herinner mij den verderen ~~loop~~ afloop dezer zaak niet meer, maar wel, dat ik mijne in de oogen der redactie waarschijnlijk veel te goedaardige recensie, teruggenomen heb, en de taak aan Bakhuizen over- gelaten, die er zich niet al te genadig van gekweten heeft. 1)

Nog in April (5 April) zou de ~~waarde~~ prijs dien hij voor den Gids op eene bijdrage van Geel zou stellen, hem niet dan au risque dat hij hem voor redacteur aanzag „be- „wegen daarop hij hem aanteekeningen; en eerst als de tweede jaargang in 't ge- licht komt, houdt tegenover mij de geheimzinnigheid eenigermate op: „voor den jaargang 1838," schrijft hij in Dec. '37, „heb ik mij meer bijzonder met de „mengelingen belast. Eilieve, sta mij bij." Ik

~~Gen 38 e 39.~~

1) 2de jaargang '38: Het Water. Begraven. Een Paar dom Heeren van Schilderyen. De Wind.

2) In den jaargang '39 Jacob Geregend. ~~[illegible]~~ In den jaargang '40 Taalverwildering en spelling. Zomernacht

3) ~~Zie~~ Dichtwerken I. 120, 1.

4) Zie ~~Bylage~~ IX Aant.

~~De redelijke wensch, waarmede ik mij, 14 Juli 1838 tot de mij officieel nog onbekende redactie gewend had, was eenvoudig deze geweest dat in een volgend nommer eene verklaring van mij geplaatst werde, waarbij ik mij als den schrijver van de recensies bekend maakte die, zonder mijn naam, in den eersten Jaargang van mij verschenen waren. Ik wenschte dit omdat ik op onaangename wijze ondervond dat recensiën, waarvan ik de schrijver niet was aan mij werden toegeschreven. Hierin betuigden mijne h.h. dienaren de redacteurs van den Gids, bij gemotiveerd schrijven van 17 Juli 1838, niet te kunnen komen.~~

~~De door mij gestelde recensies hadden betroffen:~~

56. Ik deed het, als Hildebrand, naar vermogen,[1] in Nrs. 2, 3, 5 en 11, en ook in de Jaargangen '39 en '40, als Nicolaas Beets.[2] Maar toen in '41 „de redactie" zwarigheid maakte mijn Lied in groote Droogte naar Jeremia XIV,[3] te plaatsen, op grond dat men, daar het juist een droge zomer was, daarin „een poging zou zien om Nederland als het Israël Gods te doen voorkomen", trok ik, die reeds in 1838, ten opzichte van de door mij in den eersten Jaargang gegevene boekbeoordeelingen een, naar mij voorkwam zeer redelijken wensch niet vervuld had kunnen[4] krijgen, mij ook van het Mengelwerk terug; en het hielp niet, dat mijn Vriend ~~Potgieter~~ mij in April '43 nog een toeriep: „Ik bid U, verzoen U met den (Gids)". „Den Slokop" noemde hem ~~[illegible]~~ bij deze gelegenheid, de ~~[illegible]~~ onder de zorg van [illegible] maandelijksche vulling wel eens gebukt gaande Redacteur.

-troffen: Romans en verhalen door Krabbendam, Potgieter, van der Aa.
De vertaling van Byron's Sardanapalus door Vinkeles; de vertalingen van Macbeth en van Othello door J. Moulin; die van Campbell's Hoop door van Lotten van Staveren, en van Bulwer's Rienzi door (wat ik toen niet vermoedde) Potgieter. Kramen nog geen tien bladzijden. Daarbij is het voor altijd gebleven.

† met een veel wat al te hyperbolische toepassing van een paar regels uit een mijner gedichten.[1)]

[1)] Aan J. H. v. Forcesh, toen hij den naam van Van der Palm had aangenomen 1837. Dichtwerken II. Bl. 71. v.

[illegible]

VIII.

† Indien er ooit [illegible] eenig misverstand bestaan had, [illegible] bezoek van mij zijnerzijde had dit volkomen opgelost.

Verzoening met den Redacteur persoonlijk was niet noodig.† De brief waarin op deze wijze van verzoening met zijn voordeeling gesproken werd, was even [zoo] hartelijk als ooit. Zie hier hoe hij† aangevangen was:

„En wederom noemt voor mij de Faam,
Een Lieven in een grooter naam;"

Ziedaar een der vruchten van Uw jongste bezoek, Amicissime! waarvoor ik U nogmaals mijn dank betuig. „Waarom het niet mondeling gedaan?" zegt Ge misschien. Ik bekeer het vijfschoot haar als gelukkige moeder weder te zien, doch als blijde bruid verliet, lokt mij aan, en echter ik ben drie dagen bezig aan ik een dag buiten ben geweest; het valt mij dan kwaa[...] vrede met de stad te hebben, doch ik overgang wel lijden mag. Wie weet of ik dus ondanks eens niet overkom, alleen om U te hooren. — Ondertusschen was het mij een behoefte U te schrijven, U te zeggen hoe veel prijs ik er op stel dat de goede verstandhouding tusschen ons voortduure en toeneme!" [illegible]

1) Zie Bijlage X

D. Amerack[illegible]

‡ onder diegenen die de goedheid hadden ~~[illegible]~~ mij bezig te bevelen en de meening van algemeen, da[illegible], in verband met mijne godsdienstige overtuigingen, haar beoefening daarbinne gezegd, ~~[illegible]~~ in dien niet veroordeelde.

1) Zie daarvan het voorbeeld voor den 2den Bundel Gezangen en Gedichten in mijn Dichtwerken II. bl. 351, 8.

(58) 67

De brief, waarin altemaal de groete van Tante Ulsen niet ontbreekt, eindigt met de betuiging zijner vreugde dat hij zich wederom van schitterend harte noemen mag mijn liefhebbende Vriend E. J. Potgieter 1)

Dat het tegenstaande kwam er tusschen ons van wederzijdsche bezoeken, en wisseling van brieven weinig meer, zonder dat voor deze verflauwing andere reden was, dan bij mijn ophouden van tot den inhoud van de Gids bij te dragen, gemis van bijzonderen aanleiding, en ~~[illegible]~~ verwening van bezigheden ~~of~~ aangewezen van betrekkingen, en [illegible] uit ~~[illegible]~~ uiteenloopende levensrichtingen.

De laatste brief, die ik van Potgieter in mijne verzameling vind, is van 1845, en wel van den ~~20 Mei 1845,~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ van 21 Maart.

Ik had sedert het ~~[illegible]~~ verschijnen van "Olinda in Holland" (1840) wel zijdelingsche proza, oorspronkelijk en vertaald uitgegeven maar geen Poëzij. ‡

Nu was mijn Paaschgezang uitgekomen, en ook Potgieter, als naar gewoonte, met een presentexemplaar beschonken. Hartelijk en aan de dank, die hij er mij voor toebrengt. ~~[illegible]~~ Allerlei [illegible]

"Allervaangenaamst" voelde hy zich door verzocht." Hij noemde het "een voor verdraaien innig gevoel spraak." "Al zouden er zijn die onzer Muze hare ernstige stemming niet ten goede duiden, om bij het verschillendst gevoelen, zoo men het laatste moeten vereeren en liefhebben, dat de achtste laatste coupletten ingaf!"
Zoo sprak de onbevooroordeelde vriend. Maar ook de redacteur van "de Gids" verloochende zich niet. "Leest ~~Zoo~~ gij den Gids nog nu gij hem [van de Redactie] niet meer krijgt? Zoo ~~Indien~~ uw Paaschzang een jaar vroeger ware gekomen, ook ik had u niet losgelaten. Nu gij evenwel de lier weer hebt aangegrepen — voed ik de hoop dat gij mij nu eens lust verwangen. Ge zoudt wel versteend moeten zijn, als ge mij in 't oud dan maand op de kaart zaagt, en geen medelyden gevoeldet!"

De ~~[illegible]~~ vriendschappelijke verh. waar wij op gebleven zijn, verraadt zich in dezen brief ook nog in de en opentoovende der toezegging van een mogelijk bezoek: "Als we nog lentes

1) Hij had er droevig moed op: „Welk een Mei hebben wij te wachten! Een erger editie misschien dan die waarvan gij zongt: „Ik vraag niet of de hemel stralen" enz. [1837. Nal. Ged. Dichtw. II. 264, en volg.] „Maar geeft gij er toen en als verliefde niet om, nu als echtgenoot en vader?"

† mijn ~~achtens~~waardigen (eerbied) ~~vriend~~ Birminghamschen vriend

2) „Geschenk van een Christelijken vader aan zijn opwassende kinderen" ~~1844~~, en „Het Kerkgezin" Amst. Johs. Müller 1844.

~~…~~

krijgen kom ik u eens opzoeken, maar laat mij ontsnappen niet op een antwoord wachten; zij moet het eens zoo laat komen.1) Ik wensch Zeer Uwe lieve vrouw dan even vrolijk en even vrolijk aan te heffen als verleden jaar; de laatste wensch sluit een bede voor de beterschap van Uw kind in. God geve het."

Maar voor de kennis van Potgieter, en zijn verhouding tot mij, is het volgende uit dezen brief niet onbelangrijk: „Met het oog op mijn in vorigen jare u † Liebt ~~gegeven~~ (komen) vertalingen van werken van† John Angell James 2) vraagt hij: „En hoe, wanneer krijgen wij zij het een stichtelijk boek van u, maar dan ook van u? — waartoe dat vertalen? Ik wil uw eigenaardig Hollandsch tot in de vroomheid toe; vooral van Engelsch Pietisme krijg ik een griel. Vind mij eindelijk onredelijk, lieve vriend! Na den Paaschzang heb ik recht zoo veel te vergen."

VIII.

Het is zijn ~~het~~ afgrijzen niet bepaaldelijk der Engelsche piëtisme, maar van ~~alle~~ piëtisme, in het algemeen, of zwak hij daarover hield, dat mij oorzaak ~~aanleiding~~ gegeven heeft in 1853 openlijk tegen mijn vriend Potgieter op te komen. Het was toen hij in de met eene voorrede van mijn hand in het licht gegevene nagelaten gedichten der ~~Albertine~~ in December des vorigen jaars overledene Albertine Dekker, aanleiding gevonden had, onder den titel ~~der~~ Piëtistische Poëzy een artikel te plaatsen, waarin hij ~~de~~ naar het mij voorkwam dat hij zich in de qualificatie van den godvruchtigen geest en der persoon en het werk der afgestorvene al te zeer ten haren nadeele had vergist. Nooit had ik op letterkundig gebied tot eigen verweer een pen op het papier gezet, en ook nu het ook nimmer, doch maar de verdediging eener in haar aard en werk miskende doode, wier ~~met~~ wier ~~[illegible]~~

1) Verspreide en Nagelaten Werken, Kritische Studiën: Dl. III. bl. 1–41.

dichterlijke nalatenschap als op mij genomen had ~~bezorgd~~ en het openbaar aan te bevelen, scheen mij eene plicht der piëteit. En onder het Opschrift: 'Voorwegen Kritiek der Recensent', plaatste ik in den Letterlievend Maandschrift", den Brief aan Potgieter, dien ik ~~in de~~ als Bijlagen ~~van~~ tot dit opstel op nieuw onder de oogen breng, ~~waarom~~ wat ik echter ~~het~~ niet gedaan zou hebben, indien ook niet ~~dezen~~ dit opstel dat ik in 1853 gevraagd had te wederleggen, ~~schreef~~ na zijn dood en 1877 ~~opnieuw~~ in de verzameling zijner Kritische Studiën op nieuw aan het onderzoekend zicht in zijn kritische arbeid belangstellend publiek ware voorgelegd.1) Hoe mijn Brief, waarin ik mij beriep was zoo vol ~~eene~~ in achting en vriendschap als en rechtvaardigheid te doet geschroken is zijn door Potgieter en opgenomen, heb ik nimmer geweten. Openbare naweer kwam er niet. Ook geen schriftelijke of mondelinge. Zweeg hoeveel heeft hij wel niet gezegd. Bij toevallige latere ontmoetingen

was de toon als vroeger. Het presentexem-
plaar van zyne ~~[illegible]~~ twee deelen "Poezy",
in 1868 verschenen ontving mijn vriend, ook
dat van zijn twee deelen "Rozen", ~~[illegible]~~ waar
hij ons in zijner werken mijn naam ~~[illegible]~~
noemde of mijn werk gedachte, getuigde
dit met welwillendheid. We continued
to like each other ~~[illegible]~~ at a distance;
but certainly ~~to~~ liked each other ~~[illegible]~~.. Ach ik
de schoone regelen ~~[illegible]~~ den doode ~~[illegible]~~
October 1885 door mijn vriend Potgieter
voor mijn Album amicorum geschreven,
en die ik hier volgen laat; hierboven dan
zeg ik: het beeld onzer vriendschap bij
ons scheiden der hemels t zachten, was ~~[illegible]~~ voor
haar wel wat te omzwerven ~~[illegible]~~ en te schaatsen ~~[illegible]~~; maar
zij kwam uit ~~en~~ te goed een bron om,
als de baren der zee, op den duinen kruin,
op diens ~~[illegible]~~ onzer nog al ~~[illegible]~~ uiteenloopende
gestelten en humeuren te breken, of in
het zand onzer uiteengaande levenswegen
te smoren.

Aernout Drost.

[† 5 Nov 1834].

Eene herinnering..

Zoo nog naar 't graf van vroeg ontslapen vromen, ~~vrienden~~,
In 't avonduur de voet ter bedevaart ging,
'k Trees, onder 't loof der statige eikenboomen,
En 't zulle spoor naar Muidens hauvelkling;

—

En, arm in arm op 't kerkhof opgetreden,
Toornde ze, bij 't licht der bleeke najaarsmaan,
Mijn strakke blikken 't doelwit mijner schreden
Van verre de zerk des dierbren jonglings aan!

—

'k Beklaag hem niet, den jeugdigen verloofde,
Die eer de storm dat liefde zoo geschonden,
Eer ontrouw hem zijn paradijs ontroofde,
Zijn bruiloftskoets de stille groeve vond;

—

'k Beklaag hem niet den dichterlijken schrijver,
Wiens lauwerloof geen krans van doornen werd,
En 't gloriespoor voor zijn kennis, gloed en ijver
Door lagen nijd noch afgunst werd versperd!

—

'k Beklaag my zelv'! Noem de eigenbaat die smarte:
Ons menschlyk schreien heeft geen andre bron;
Maar in dit rond gebaande ploeg een harte,
Dat al myn leed en vreugde deelen kon!

—

Zie neer! de baren blinken aan uw voeten,
En breken straks op dezer duinen muur!
Zie op! de starren schynen ons te groeten,
Onwrikbre ~~[illegible]~~ wachters, schitterende in 't azuur;
Zy mogen beide een beeld der vriendschap heeten.
Voor de eene strekt geen sterbens graf
Voor de andre ... Beets! genoeg! 'k zal nimmer Drost vergeten,
Schoon 't heem geen blaadjen voor myn stamboeks weeg
Eens zullen wy ook 't hoofd ter ruste leggen
En 't matte lyf ontspannen op de baar;
Vraagt gy 't van my of ik dan te dan zeggen: ...
Ten hemel 't oog, zyn beeldtnis schittert daar! ...

Amsterdam 20. Oct. 1835.

~~[illegible]~~

Deze gevoelvolle verzens, met de
[illegible] ~~[illegible]~~ waarvan tot den schat
zijner nagelaten Gedichten, ik heb
ben zijne vrienden en vereerders een
dienst, ~~[illegible]~~ en zijner eervolle nage-
dachtenis als mensch en alleen dichter
alles behalve schade te doen; kunnen ~~zij~~ ~~[illegible]~~ strekken
zij niet, ~~tegelijkertijd~~ teekens tot bevestiging
van hetgeen door mij op ~~[illegible]~~ de
negende en tiende bladzijde van deze
herinneringen ~~[illegible]~~ is te kennen
gegeven?

Aanteekeningen

+ onder het motto
Onsterflijk maakt de gouden Luit,
Die eigen wieken klept
Bilderdijk

d (D. I. bl. 78 en volg.)

H. 8.

Opstel over Leeuw — voor "De Muzen" bestemd

"Dat voortreffelijk opstel onder het motto
"Onsterflijk maakt de gouden Luit,
"Die eigen wieken klept
Bilderdijk"
is als het derde in het Eerste Deel der voor des Schrijvers dood door hem verzamelde en uitgegeven "Kritische Studiën" recht op zijn plaats. Het bewijst, in den tijd hij het schreef niet meer dan zevenentwintigjarigen, de volle rijpheid voor al zijn verderen kritischen arbeid. Hoe weinig daartegenover de tijd nog rijp was voor eene breeder opvatting van hetgeen bij zulken arbeid in aanmerking komt, bleek den Schrijver onder anderen uit eene mededeeling van Tonnerheek, "dat Tollens veel moeite deed om den steller te leeren kennen, daar hij dezen de hatelijkheid nimmer vergeven zou van zijn ouder bundels te gewagen" (Br. 6 Oct. 1836).

~~4~~ Tante van Ulsen

"Die in Potgieter's huiselyken kring zyn opgenomen geweest, herinneren zich allen zyne piëteit, zyne vereering en zyne teedere kiesche oplettendheid voor zyne Tante, Mejufvrouw van Ulsen. Om harentwille zag hy menschen; om harentwille bestond er een speelkransje, waaraan hy zeker menigen avond heeft gewyd, dien hy liever in zyne studeerkamer had doorgebracht. – Tante hield van vrolykheid en gezelligheid, van drukte om zich heen, en haar ter eere werden diners en soupers gegeven en bygewoond. Tante's toilet was een voortdurend onderwerp van zyne zorg; zy moest de type zyn eener deftige matrone, door Potgieter gedacht en geïdealiseerd. Ik herinner my de bracelets, die hy voor haar deed vervaardigen, bestaande in kleine ivoren medaillons, waarop de beeltenissen waren geschilderd van de beroemdste Hollandsche vrouwen; ik herinner my de kostbare kanten van Tante's mutsen, haar zwart zyden japons, haar sierlyke [illegible], haar smaakvolle sieraden"

Zimmerman: Gids 12 Dec. 1886. bl. 405, 6.

~~Bylage. III~~ bl. ~~4~~.15. "Te laat" by het ~~[illegible]~~ ontvangen der decoratie en het ~~Portr~~ een burgerman van zyn portret

» Toen onze Koning voor eenige jaren in Amsterdam feest vierde, ik weet niet meer by welke Gelegenheid, en, zoo als by zulke officiëele plechtigheden de gewoonte is, enkele mannen van aanzien en beteekenis met het ridderkruis versierde, behoorde ook Potgieter tot de begiftigden. Toevallig vernam ik zyne benoeming zeer vroeg, en ging dadelyk naar hem toe om er hem geluk mee te wenschen. Maar hoe bedroog ik mij! Met verstomden blik keek hy mij aan, en terwyl het boek dat hy in de hand had elders aan [illegible] dood, was het verbitterde woord "te laat", het eerste dat over zyne lippen kwam." J. N. Muller. ~~Gids [illegible] 1886.~~

. Lok en burgerman

» Weinig tyds voor zyn dood, ontving hy den tweeden bundel van zyn Poëzy, dien hy zeer lang had verwacht, althans voor Kerstmis 1874. Toen zyne eenige zuster — na Funke's dood zyne eenige trouwe huisgenoote en levensgezellin — hem het boekske bracht, keek hy het vluchtig op zyn ziekbed in, doorliep er haast enkele noten en aanteekeningen, wierp een blik op zyn portret, en zeide, terwyl hy haar den bundel terug gaf, met zyn fijnen, spotachtigen glimlach: "'t Is toch maar een burgerman" Joh. C. Zimmerman

~~4-10~~ "Genootschaps-afgod."

Hoe weinig intusschen mijn hart in die dagen naar eene vermaardheid van deze soort uitging moge men afnemen uit hetgeen ik zelf bijna gelijktijdig (25 Jan.) aan den Secretaris der Haagsche Afdeeling mijn vriend D. Veegens schreef die mij tot eene lezing in deze genoodigd had: "Ach, ach, ach, en nog eens ach! (hier verlangt zich de schimme Feith's!) ik ben zoo bang voor een Lezers-reputatie. Ik vind niets akeliger dan de beeltenis van den Redenaar of van den Dichter, die gezwartrokt (à dire vrai, ik heb te Amsterdam een blauwen met vergulde knoopen aangehad) en gewitdast het land rondreist met een dubbelgevouwen kwarto-handschrift in zijn borst en de woorden Geachte Toehoorders en Hoorderessen op de lippen, maar te aanschouwelijker wordt de figuur, wanneer de Commis-voyageur der Ruische Negen — (die onderstellen door te veel schuim van volk gecourtiseerd zijn om zich langer veel op die kuischheid te laten voorstaan) — weêr hetzelfde monster uitstalt, dezelfde kunstgrepen gebruikt." Toch was uit

lezen

Zeven te gaan, waarmee Van Zeggelen en zijn Jan Trochee zoo treffelijk ten gaan sollen, dóór vyftig jaar, nog wel wat anders dan het ~~[illegible]~~ geworden is. Sedert hebt zoo eigenlijk vergeten den Zeehoekteun; waar aan ten niemand dacht, schoon op zich zelf loffelijk en betamelijk, er wel een weinig de klad in gebracht heeft.

Geëerde Toehoorders en Hoorderessen! Zoo luidde te toespraak tot voor een twintig tal jaren. Toen ~~hij~~ men begon te oordeelen dat de beleefdheid voor het schoone geslacht ~~[illegible]~~ omzetting eischte en ~~hij~~ men begon ~~[illegible]~~ „Dames en Heeren", zonder ~~de~~ ~~[illegible]~~ voorvoeging der Geëerden begon te zeggen. In het internationaal Congres te Jare 18 ‥ te Amsterdam gehouden ~~[illegible]~~ sprak nochtans Jacob van Lennep de algemeene vergadering in de Groote Zaal van het Paleis ~~[illegible]~~ met Messieurs et Mesdames.‥ Je dis Messieurs et Mesdames, et non pas Mesdames et Messieurs, parce que je donne la préséance à l'âge: et les dames restent toujours jeunes.

[*] maar het er op volgen:

In England

Bylage) bl. ~~24~~ 25

het bleef zijn zwak er ~~zijn~~ eene eer in te stelling inspanning te hoeten om te worden verstaan.

De nieuwe redactie van vroegere gedichten by latere heruitgave, was ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ hiervan menig bewijs opleveren. Zelden wonnen zij aan duidelijkheid of zuiverheid. Men vergelijke b.v. den aanvang van zijn „Zangeres" ~~[illegible]~~ in den Muzen-almanak van ~~1833~~ 1833, die daarna later overgenomen in „Onze Muze" [1]) met dien van hetzelfde, ~~[illegible]~~ maar ook wat de denkbeelden betreft, zoo zeer gewijzigde Gedicht in de Uitgave van 1845 (Poëzy II^de. 38) In verer

1833.
Doof 't waslicht uit en zet de harp ter zij;
Blijf, geestlijk kind, mij in de voorzaal wachten.
Licht zal een uur van stille mymery
Het eentoonig ~~[illegible]~~ vrede van mijn gemoed verkrachten
'k Ben lindenloof en leeft de kunsten meê

1845.
Doof uit het licht en schuif de harp terzij;
Studeerend zoon tot faam bezocht ik rooper
Wie 't avondsieraad der wand'len voorbij;
Zet

(1) Onze Muze. Album van Gemengde Zangen en Dichtstukken der 19e eeuw, verzameld door S.J. van den Bergh. Haarlem [illegible] 1850 [illegible]

Zet, göchelyk kind! dat hooge deurraam
En wacht in 't voorvertrek my af —

~~De gewaagde~~ Eene inversie, als in den tweeden regel, waardoor het persoonlyk voornaamwoord op de plaats komt die het daar inneemt, ~~door~~ by Potgieter zeer gebruikelyk, herinner ik my niet bij eenige Nederlandschen dichter vóór hem ontmoet te hebben.

Zy komt my voor geheel van Zyne vinding ~~[illegible]~~ en ~~[illegible]~~ afwijking navolgingswaard te zijn.

Vg. ook uit het ~~[illegible]~~ ~~der~~ bovengenoemd aangehaalde van ~~[illegible]~~ de volgende ~~1833~~ voorregels uit hetzelfde stuk:

~~[illegible] 1814.~~
1833.

De jongling is 't, die, in 't genot verzonken
Om 't schoon der kunst de kunstnaarsroem vergat,
Maar toen de lof tot driemaal had geklonken
Nu aan 't Lars' elooq, van zeine weelde dronken
En veel zoch woord voor zijn bewondering had!

~~Augst.~~ 1875.

Idealist, nu naauwlijks meer bewuste,
Die om den klang de zangers vergat,
Tot zich de schaar in luid gejuich verlustte
En eensklaps bij de hand my kuuwend kuste
In weelde waar geen woorden hij voor had

Hoe de bespreker van de "Lente en Hooft" zich het waagde zich aan heerschappij over de taal onttrok, versregen der plaatsen en laten staan, als b.v. deze in "Fortuinzoeken" Tesselschade 1838:
Vrees, Vriend! den Wraking meer dan 't blaakrend schel(?) der kwanstes,
is my een raadsel.

6, bl. 29 Bylage VI.

7 "De Roos van Dekama" ~~1e Deel~~ (Amst. 2 dln 1836).

~~Motto~~ had ~~het motto~~: op den titel tot motto:

Wat baet het of ghy draeft en swoeght en u verhit?
Fortuyn liefst hem besoeckt, die wacht en stille sit.

Rodenburg.

Het Slot der Vorrede luidde aldus:

"Wie op de fantastische schildering van exceptionele personen belust is, zooals de hedendaagsche literatuur onzer naburen die meestal aanbiedt zal zich bedrogen vinden: hij zal hier slechts menschen aantreffen, zooals zij nog heden ten dage zijn, met hunne goede en slechte hoedanigheden, met hunne driften en hartstochten, – maar gewijzigd naar de denkbeelden, zeden en ~~gewoonten~~ gebruiken van den tijd. Maar hij zal, na het ten einde brengen dezer bladeren, de waarheid daarin bevestigd vinden der stelling, dat, zoo niet ál het goede op deze wereld haar loon, noch het kwade zijne straf ontmoet, diegene ten minste welke zich laat overmeesteren door eenige hartstocht al ware die zelfs uit haren oorsprong te billijken, altijd zal achterstaan by hem, die, uit welk beginsel dan ook, de omstandigheden niet vooruit loopt, zijne gemoedskalmte bewaart, en, gelijk de schrijver zich uitdrukt, aan wien wy ons motto ontleenen:

Wacht en stille zit."

(Op bl. 260

Op blz. 260 kwam deze. (~~de~~ stichtelijke aanmerking van
den Heer van Ayfva" voor:
"– Daarom, wees met hem op uwe hoede!
Helaas, ik weet het bij treurige ondervinding,
"er is niets gevaarlijkers, dan wanneer men
"zich buiten zijne gewonen kring en dage-
"lijksche bezigheden bevindt, een enkel
"het hart en de zinnen werkzaam zijn.
"De verbeelding en het gevoel, wier stem slechts
"weinig gehoord wordt in de beslommeringen
"van een geregeld en arbeidzaam leven,
"wekken zich dan en spelen den meester:
"de hartstochten slepen ons mede, en een leven
"van berouw en smart vervangt de overijling
"van een oogenblik".

~~bijlage XII~~ bl. 32

dat geestige fragment van eene reis naar München en eene der laatste "Letteroefeningen".

Te vinden in het nummer voor Maart 1835. bl. 120–130 van dien Jaargang, onder den titel: "Reistafereelen van een Hollander. I. De aankomst te München."

Geschreven zooals men dit classiek genoemd is, en fijnen kunstsmaak verraadt, wel geene liefde en een voortreffelijkheden voert, zoo is het echter aan Geel niet toeteschrijven.

In denzelfden jaargang komt in het Nommer voor October (bl. 600 en volgg.) een tweede Reistafereel van denzelfden hand voor "onder het opschrift: "Eene predikatie in de Hofkerk van St. Michaël te München, en het praalgraf van Eugène Beauharnais aldaar," dat mij, schoon niet minder voortreffelijk, toch nog minder aan Geel denken doet.

bl. 46. 12 ~~13~~ ~~9~~ 84.

Hoe weinig Potgieter over het geheel, ondanks alle complimenten ~~over~~ voor taal en stijl, met de later verschenen "Camera Obscura" ophad blijkt uit zijne in "De Gids" van 1841 geplaatste beoordeeling van den 2den druk, ~~ook~~ weder te vinden in het eerste Deel der "Kritische Studiën" bl. 348 en verv. De groote grief was gebrek aan "wijsgeerigen zin, hooger doel". Of misschien de met de "Familie Kegge", "'s Winters Buiten" en "Gerrit Witse" vermeerderde 3de Uitgave (1851) in staat geweest "den Mighty Pot" zooals de niet zachte leermeester destijds wel eens door de patiënten genoemd werd, ~~in staat is geweest~~ wat meer goeds in het boekske doen zien, heeft ~~is~~ den Schrijver nooit bekend geworden. Zeker niet het daarenboven opnemen van ~~in~~ de indertijd in "De Nederlander" geplaatste schetsen, in de ~~twee~~ 4de (1854). (Zie de beoordeeling ook van deze in hetzelfde Opstel over "Kopijeerlust des dagelijkschen Levens", waarvan die over de "Camera Obscura" het eerste gedeelte uitmaakt) ~~heeft~~ slechts de 9de werd nog door Potgieter beleefd.

~~Bijlage~~ bl. 48

Onzekerheid wie bij 't eerst verschijnen zich bepaaldelijk met de taak der redactie belast heeft;

Vissering spreekt in het December nommer van den Gids 1886. bl. 524 van „Potgieter en Bakhuizen van den Brink als van „de twee mannen, die 't beleid van het tijdschrift in handen hadden;" „als eersten derden Mr W. J. C. van Hasselt als den derden redacteur"; en „de vierden Mr C. P. E. ~~Robidé~~ van der Aa," „slechts een meteoor, dat weldra spoorloos verdween."

A. C. Kruseman (Bouwstoffen tot de Gesch. v. d. Nederl. Boekhandel, 1886. bl. 50) weet te zeggen:

„Van de Gids waren achtereenvolgens redacteuren

E. J. Potgieter 1837–1865
Mr C. P. E. Robidé van der Aa 1837–1837
Dr A. C. Bakhuizen van den Brink 1838–1844
Mr W. J. C. van Hasselt 1838–1845
Dr J. van Geuns 1838–1849"
(Onafhankelijk) enz.

~~het drukkiestoo~~

~~Bylage~~ IX bl. 54.

13 86.

De redelijke wensch, waarmede ik mij 16 Julij 1838 tot de mij officieel doch altijd onbekende Redactie gewend had, was eenvoudig deze geweest: dat in het eerst volgend nommer eene verklaring van mij geplaatst werde, waarbij ik mij als den schrijver bekend maakte, van de boekbeoordeelingen die, zonder mijn naam, in den eersten Jaargang van mij waren voorgekomen. Ik wenschte dit omdat ik op onaangename wijze ondervond dat recensiën, waarvan ik de schrijver niet was, aan mij werden toegeschreven hetwelk bitterheden mijner „dus elders, de Redacteurs van den Gids", bij genoemd schrijven van 17 Julij D. a. u., niet te kunnen te kunnen komen.

De door mij gestelde recensiën hadden betroffen ~~eenige~~ ze: werken: vertalingen uit het Engelsch ~~Romans Verhalen~~ ! van:

Byron's Sardanapalus door H. Vinkeles. bl. 261, 2.

Shakespeare's Macbeth en Othello door J. Moulin. bl. 262, 3.

Campbell's Pleasures of Hope, door G. L. van Oosten van Staveren. Een regel op bl. 311.

en van Bulwer's Rienzi, door een ongenoemde, dien ik toen voor den heer Potgieter gewaand te zijn, bl. 471-474:

Voorts van het 1e deel van het „Magazijn van Romans en Verhalen" uitgegeven bij Beyerinck

+ (De Medemenmaars)

14

stukken bevattende van J. Krabbendam Pz
J. Chr. Gewin, E. J. Potgieter + en Mr. C. P.
E. Robidé van der Aa. bl. 232–36.

Alles te zamen nauwelijks ~~te~~ een viertal
bladzijden; waarbij het voor altijd gebleven is.
~~Het verhaal van Potgieter bevattende~~:

~~Onderaanmerkt~~:

Wat Bulwer betreft, ~~wien~~ en wiens Recensie
bij de vertalers zal gewenst zijn, te
[illegible] kan ik vermoeden dat dit het geval
want, daar hij mij in Oct 1835 [illegible] gesproken
had: „Ondanks anderer lof en schoonheden
van détail, behagen hem zijne
Last days of Pompeii over het geheel
niet. Over het overige heb ik weinig hem
op en zoo heeft Pelham ook gekregen
had, en zou ~~[illegible]~~ hij heeu den Arthur
van Engeneus staan zijn."

15

87.

Bylage X ~~bl. 58~~ ~~bl. 58~~ ~~bl. 58.~~
Bl. 56. Brief van 29 April 1843.

1) Ik kan niet nalaten uit dezen belfden
brief nog de volgende gedeelten dit te
schrijven; „Het ~~verblijf~~ waarvan ik afzonderlijk gewaag van het hof ~~[illegible]~~
aan den Loo zelf ~~[illegible]~~ ~~gaf~~ aanleiding ~~tot~~
~~daarvan~~ gegeven had.

„Het hof loopt hier weder den gewonen
cirkel van audiëntiën, comediën,
gestichten bezoeken, ~~door~~ zittingen bijwonen
~~door~~ enz. rond — hoe vervelend dat
alles worden moet, hoe nietig! De alle-
daagsche opmerking schelen er mij niet
minder waar om; sedert ik Z. M. een
paar malen op den toren van het paleis
verraste, een verrekijker in de hand,
al de grootheden ontvlucht, om boven
eens een ruim uitzicht te hebben, en zich
misschien herinnerende hoe hij voor een
dertigtal jaren op de heuvelen van
Sierra Morena stond, hoe hij van
onder het afdak der hoeve aan den
viersprong uitzag, uitzag naar de
vervulling van eerstschoone droomen die
dichterlijk aanlokkelijk verwezenlijkte, en
echter in 1830 werd verstoord! Hoe de
Koning der Nederlanden den Prins
van

van Oranje benijden moeten – tenzij hij den
moed hebbe – maar er komen immers
politieken brochures genoeg uit!"

~~Zo het Tweede~~